

Advies
bezuiniging
cultuur
2013-2016

Noodgedwongen
keuzen

**RAAD
VOOR
CULTUUR**

**Advies
bezuiniging cultuur
2013-2016**

Noodgedwongen keuzen

**RAAD
VOOR
CULTUUR**

Inhoudsopgave

Samenvatting advies	4
Vooraf	11
Uitgangspunten	13
Criteria	13
Rol van rijksoverheid, fondsen en andere overheden	16
Cultureel ondernemerschap	17
Bezuinigingen	19
De nieuwe culturele infrastructuur per sector	21
Consequenties	44
Overzicht gesprekspartners	47

Samenvatting

Advies bezuiniging cultuur 2013 – 2016

In dit advies doet de Raad voor Cultuur voorstellen voor een nieuwe infrastructuur van culturele instellingen, waarvoor het budget € 125 miljoen lager ligt dan bij de huidige basisinfrastructuur. De adviesvraag van de staatssecretaris stelde de Raad voor de uitzonderlijke opdracht meer dan een kwart te bezuinigen op het bestaande budget. De voorstellen die de Raad doet zijn ingrijpend. Wanneer deze worden uitgevoerd, zal het culturele aanbod aanzienlijk verschrompen. Toegangsprijzen gaan fors omhoog met als gevolg dat minder mensen naar voorstellingen en tentoonstellingen gaan. De werkgelegenheid van enkele duizenden werknemers en minstens zo veel zzp'ers in de culturele sector en aanpalende sectoren komt op de tocht te staan. De kansen voor toptalent zullen sterk verminderen en de mogelijkheden voor innovatie en experiment lopen terug.

De Raad heeft geprobeerd de voorstellen zodanig in te richten dat de schade enigszins kan worden beperkt. Aan zijn advies verbindt de Raad de voorwaarde dat de staatssecretaris voor invoering van de nieuwe infrastructuur een overgangstermijn neemt die loopt tot 2015. Een gefaseerde invoering opent de mogelijkheid voor rechtspositionele maatregelen die minder duur hoeven te zijn, en biedt meer ruimte aan instellingen, individuele kunstenaars en overige zelfstandigen om andere markten en exploitatievormen te vinden. In een aantal sectoren is deze overgangstermijn ook nodig om omvangrijke stelselveranderingen door te voeren.

Daarnaast pleit de Raad voor voortzetting van de cultuurkaart voor jongeren, zo nodig in een gewijzigde en meer toegesneden vorm. Daarmee sluit de Raad aan bij de plannen van de staatssecretaris, waarin cultuureducatie centraal staat. Ook benadrukt de Raad nogmaals dat een terugkeer naar het BTW-tarief van 6% noodzakelijk is om de eigen inkomsten in de gesubsidieerde sector te kunnen verhogen.

Nieuwe infrastructuur

De Raad heeft gekozen voor een kleinere infrastructuur, waarin per sector het aantal instellingen of voorzieningen wordt vastgelegd dat in aanmerking kan komen voor de uitvoering van een bepaalde taak of functie. De beperkte omvang van deze infrastructuur en de sectorale opbouw ervan maken het noodzakelijk dat alle instellingen daarin een perspectief van tenminste vier jaar subsidie krijgen.

De ketenbenadering is een leidend principe bij de inrichting van de nieuwe infrastructuur: een redelijke spreiding van activiteiten die de essentiële schakels vormen in de keten van creatie, productie, distributie, toegankelijkheid en beleving van culturele uitingen. De Raad is voorstander van een vereenvoudiging van de beoordelingssystematiek. Hij zal hiervoor op een later moment voorstellen doen.

Criteria

Voor opnemings in de nieuwe infrastructuur vindt de Raad de volgende beoordelingscriteria relevant.

- *Kwaliteit*: vakmanschap, zeggingskracht, ontwikkeling/vernieuwing.
- *Publiek*: het aantal betaalde bezoekers, maar óók de breedte en het bereik van verschillende groepen qua achtergrond, interesse, leeftijd, levensfase, opleiding etc.
- *Ondernemerschap en eigen inkomsten*: een percentage aan eigen inkomsten als in stapnorm voor de infrastructuur vindt de Raad redelijk. In lijn met eerder gemaakte afspraken kan deze norm in 2013 op 17,5% liggen en daarna tot 2016 met 1% per jaar worden verhoogd.

- *Educatie en participatie:* De Raad hecht groot belang aan educatie en deelname van kinderen en jongeren aan uitingen van kunst en cultuur. Instellingen in de nieuwe infrastructuur zijn verplicht hieraan mee te werken: educatie is een kerntaak.
- *Aanbod dan wel collectie van (inter)nationale betekenis:* de instelling wordt bezocht door bezoekers uit het hele land en het aanbod krijgt nationale aandacht. Internationale betekenis van voorzieningen moet o.a. blijken uit de omvang van buitenlandse bezoekers en deelname aan buitenlandse internationale festivals.
- *Innovatie en experiment:* in een langjarig systeem is het noodzakelijk dat de instellingen die daarvan deel uitmaken vernieuwingsgericht zijn, dat zij ruimte geven aan experiment, aan onderzoek & ontwikkeling en aan interdisciplinair werken.
- *Diversiteit:* instellingen moeten duidelijk maken hoe zij qua publieksbereik, organisatie en bestuur rekening houden met uiteenlopende bevolkingsgroepen.

Rollen van subsidiërende partijen

- De Raad heeft de rollen van de betrokken subsidiërende partijen -rijksoverheid, andere overheden en fondsen- tegen het licht gehouden. De verdeling van verantwoordelijkheden hangt af van de gewenste regionale spreiding van voorzieningen, van keuzen over de te ondersteunen voorzieningen en van de noodzaak om tot onderlinge afstemming te komen.
- Het sterkst zullen de verhoudingen tussen de betrokken partijen veranderen in de sector podiumkunsten. De Raad heeft vastgesteld dat het streven van de staatssecretaris om de nieuwe infrastructuur te concentreren in geografische kernpunten, waarin cultuur en bedrijvigheid samenkomen, voor deze sector de meeste relevantie heeft. Cultuurbeleid hangt in hoge mate samen met stedelijk beleid en de huidige ontwikkelingen binnen de podiumkunsten zijn voor de Raad aanleiding voorstellen te doen voor een actualisering van de bestuurlijke verhoudingen.
- De Raad heeft besloten geen discipline uit te zonderen van het bezuinigingsadvies, dus ook de museumsector is in de afwegingen betrokken. Daarbij heeft de Raad geconstateerd dat het museumbestel toe is aan een herijking. Aan de orde komt dan ook de vraag welke collecties van (inter)nationaal belang zijn; wat behoort - qua inhoud en belang - tot de rijkscollectie of dient daartoe te behoren. De Raad zal zo spoedig mogelijk zijn advies hierover uitbrengen.

Cultureel ondernemerschap

- De Raad vindt dat de cultuursector zijn financiële basis moet verbreden. De mogelijkheden daarvoor verschillen per sector en type instelling. Ondernemerschap komt niet zomaar van de grond. Het vraagt van instellingen en kunstenaars een werkwijze, waarin marketing een grotere rol speelt. En van de overheid vraagt het consistente wet- en regelgeving die cultureel ondernemerschap niet hindert maar stimuleert, onder meer in het fiscale domein.
- De Raad meent dat de bijzondere omstandigheid van een grootscheepse bezuiniging ook bijzondere maatregelen rechtvaardigt. In vele gesprekken die door de jaren heen met instellingen zijn gevoerd, is een vaak gehoorde wens om het “eigen huis” in bezit te hebben. De Raad dringt erop aan een onderzoek te doen naar voor- en nadelen van overdracht van eigendom van gebouwen.
- Het belastingregime is van grote invloed op cultureel ondernemerschap en op de geefbereidheid van mensen. De Raad bepleit dan ook een consistent fiscaal pakket van maatregelen dat de overgang naar een cultuursector die minder afhankelijk is van overheidssubsidie mogelijk maakt. Voorbeelden hiervan zijn een belastingvoorziening om het vestigingsklimaat voor ondernemers in de creatieve industrie te verbeteren, het fiscaal aantrekkelijk geven (ook voor kleine gevers) en het voldoende aantrekkelijk houden van het belastingvoordeel in de regeling cultureel beleggen.

Overgangperiode

- Het ingrijpende karakter van de bezuinigingsoperatie betekent dat er tot 2015 sprake moet zijn van een overgangperiode waarin de veranderingen en bezuinigingen geleidelijk worden ingevoerd. Nader onderzoek, aangevane verplichtingen, herschikking van verantwoordelijkheden, bestelwijzigingen, juridische uitwerking e.d., maar ook de opbouw van de nieuwe positie in de infrastructuur dwingen tot matiging van het tempo. Een betekenisvolle verhoging van de eigen inkomsten kan niet *overnight* worden gerealiseerd en een abrupte beëindiging van het aanbod kan niet zonder omvangrijke personele en rechtspositionele gevolgen. Verder is er ook tijd nodig voor bijvoorbeeld de ontwikkeling en toepassing van de Geefwet en *tax incentives*. Om nog grotere en onnodige schade aan de cultuursector te voorkomen, dringt de Raad aan op fasering van de bezuinigingen. Op 1 januari 2015 moet zijn bepaald of de derde tranche van de bezuiniging die met name is gerelateerd aan marktwerking al dan niet kan worden opgelegd. De Raad stelt dat wanneer, ondanks aantoonbare en controleerbare inspanningen van de instellingen de marktwerking niet of onvoldoende is gelukt, een heroverweging moet plaatsvinden.

Nieuwe infrastructuur per sector

Hierna is per sector aangegeven welk bedrag aan publieke middelen voor de basisinfrastructuur beschikbaar is in 2011, na aftrek van de generiek aan de cultuursector opgelegde bezuiniging van 5%. Daarna worden de bedragen genoemd die vanaf 2015 beschikbaar zouden zijn wanneer alle bezuinigingsvoorstellen uit dit advies worden doorgevoerd en aan de daarin genoemde voorwaarden is voldaan. Ook is opgenomen een overzicht van de voorzieningen die de Raad adviseert om op te nemen in een nieuwe infrastructuur na ommekomst van de bezuinigingen.

Amateurkunst en Cultuureducatie

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 23.935.000	€ 19.534.000
Programmafonds		€ 15.884.000
Kennisinstituut		€ 3.650.000

Architectuur, Stedenbouw, Monumenten, Archeologie en Landschapsarchitectuur

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 9.933.000	€ 7.929.000
Regeling ontwikkeling individueel toptalent		€ 150.000
Ontwikkelinstellingen		€ 456.000
Stimulerings- en investeringsfonds		€ 2.217.000
Sectorinstituut (inclusief internationaal festival)		€ 5.106.000

Beeldende Kunst en Vormgeving

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 49.445.000	€ 35.151.000
Mondriaan fonds (beeldende kunst en vormgeving; inclusief bouwkunst; exclusief erfgoed)		€ 23.085.000
Sectorinstituut		€ 1.856.000
Zes presentatie instellingen		€ 2.400.000
Twee ondersteunende instellingen (bijzondere kunstprojecten en mediakunst)		€ 2.176.000
Drie ontwikkelinstellingen		€ 826.000
Post-doc nu ingevuld door Jan van Eyckacademie en zestig residency-voorzieningen bij de Ateliers en de Rijksakademie		€ 4.808.000

E-Cultuur

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 5.000.000	€ 4.100.000
8 ontwikkelinstellingen		€ 3.300.000
Kennisinstituut		€ 800.000

Film

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 46.550.000	€ 35.019.000
2 internationale festivals		€ 1.632.000
Fonds		€ 26.866.000
Sectorinstituut		€ 6.521.000

Internationaal/Intercultureel

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 1.282.000	€ 1.094.000
Ondersteuning en coördinatie		€ 611.000
Ontwikkeling voor publiek en programmering		€ 263.000
Expertisebevordering		€ 220.000

Bibliotheken en Letteren

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 21.485.000	€ 15.899.000
Ondersteunende instelling		€ 1.950.000
Bemiddelende instelling tussen schrijvers, scholen en bibliotheken		€ 765.000
Algemeen letterenfonds		€ 9.522.000
Gespecialiseerd letterenfonds (bijzondere journalistieke projecten)		€ 393.000
Sectorinstituut bibliotheken		€ 3.269.000

Musea

De totale investering in musea (exploitatie minus huren) bedraagt na generieke korting van 5%: € 96.029.108. In afwachting van de resultaten van de in dit advies aangekondigde onderzoek stelt de Raad voor een korting van 26% vanaf 2015 toe te passen en in 2013 te beginnen met een korting van 15%.

	Huidig Budget (-5%)	Budget 2013	Budget 2015
Totaal	€ 96.032.000	€ 81.624.000	€ 71.019.000
Wetenschappelijke functie	€ 6.400.000	€ 4.394.000	€ 2.594.000
Collectiefunctie	€ 30.836.000	€ 30.836.000	€ 30.836.000
Vaste presentatiefunctie	€ 30.840.000	€ 22.640.000	€ 17.160.000
Tijdelijke presentatiefunctie	€ 9.808.000	€ 5.606.000	€ 2.281.000
Algemeen Beheer	€ 18.148.000	€ 18.148.000	€ 18.148.000

Musea overig - erfgoed	€ 8.900.000	€ 6.800.000
Erfgoed Nederland (sectoroverstijgend cultureel erfgoed)	€ 2.100.000	-
Mondriaanfonds (cultureel erfgoed)	€ 6.800.000	€ 6.800.000

Podiumkunsten

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 225.700.000	€ 167.000.000
Landelijke instellingen		
1 dansgezelschap voor ballet		€ 5.000.000
2 symfonische muziekvoorzieningen		€ 9.000.000
2 begeleidingsvoorzieningen		€ 13.500.000
1 landelijke opera/muziektheatervoorziening		€ 19.200.000
1 internationaal podiumkunstenbreed festival		€ 2.680.000
Regionale instellingen		
8 theatervoorzieningen		€ 24.000.000
1 suppletie internationaal excellent theater		€ 1.000.000
1 productiehuis voor theater		€ 1.000.000
3 dansvoorzieningen		€ 9.500.000
1 suppletie internationale excellentie dans		€ 1.000.000
6 regionale muziekvoorzieningen		€ 21.000.000
Fonds Podiumkunsten		
Sectorinstituut Theater/dans		€ 2.600.000
Sectorinstituut Muziek		€ 3.450.000

Boven sectoraal

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 1.180.000	€ 900.000
Kennis-, documentatie en debatvoorziening		€ 900.000

Totaal

	Huidig budget (-/-5%)	Budget 2015
Totaal	€ 489.442.000	€ 364.445.000
Bedrag bezuinigd		€ 124.997.000

1. Vooraf

Kunstenaars zullen met verbazing de discussies van de afgelopen maanden hebben gevolgd. Hun werk, en dat van andere cultuurproducenten, was bijna dagelijks onderwerp van gesprek – en toch leek het daar helemaal niet over te gaan. Het ging over structuren, instellingen, posities, het ging over beleidsopties, marktwerking, publieksverbreding. Het ging dus ogenschijnlijk niet over hún positie, hún belang voor de samenleving, hún werkgelegenheid. In de vele discussies die de Raad en zijn commissies hebben gevoerd, is daar uitvoerig bij stilgestaan. Er moeten maatregelen worden genomen om de disproportionele aanslag van 200 miljoen euro te doorstaan en de Raad realiseert zich goed bij wie die maatregelen in alle hevigheid terechtkomen.

Een bezuiniging van 200 miljoen euro en een btw-maatregel die ook nog eens een kleine 100 miljoen euro moet opbrengen, raakt in hoge mate individuen, werknemers, zzp'ers en andere zelfstandigen. Cultuur is mensenwerk, de begrotingen van de culturele instellingen bestaan voor 80 procent uit personeelslasten en opdrachten aan zelfstandigen. Naar schatting worden enkele duizenden kunstenaars direct in de zelfstandige uitoefening van hun beroepspraktijk aangetast.

De Raad ziet zich voor de uitzonderlijke opdracht geplaatst voorstellen te doen voor een nieuwe infrastructuur, waarvoor het budget 125 miljoen euro (ruim een kwart) lager ligt dan het huidige en realiseert zich dat daarmee het aanbod van cultuur verschaalt en de werkgelegenheid van ongeveer drieduizend werknemers en minstens evenveel zelfstandigen op de tocht komt te staan. De Raad heeft geprobeerd de voorstellen zodanig in te richten dat de schade die er is, enigszins kan worden beperkt. Daarbij is ook gelet op de 75 miljoen euro die zal worden bezuinigd op onder meer matchings- en innovatieregelingen en op de zogenoemde cultuurkaart.

In de adviesvraag vraagt de staatssecretaris of de Raad mogelijkheden ziet om de eigen inkomstennorm te verhogen, hoe een 'culture of asking' bij culturele instellingen kan worden vergroot, en hoe cultureel ondernemerschap het best kan worden georganiseerd. De mogelijkheden om, naast overheidsfinanciering, andere bronnen van financiering van kunst en cultuur in te zetten, krijgen in het maatschappelijk debat veel aandacht. Er is sprake van een zoektocht naar een nieuwe legitimering voor de overheidssteun aan kunst en cultuur. Het ligt voor de hand, en het kabinet wijst nadrukkelijk in die richting, om markt en marktwerking te beschouwen als legitimering voor aanvullende overheidssteun. Wanneer een kunstenaar of kunstinstelling heeft bewezen een publiek voor zijn of haar product te kunnen interesseren, is de overheid bereid om tot een bepaald niveau aanvullende steun te verlenen.

Maar er is een tweede, belangrijker legitimering en die is niets meer of minder dan de kwaliteit van de democratie. Zoals vooral het laatste decennium meer dan duidelijk is geworden, staat onze culturele identiteit permanent ter discussie. Cultuurpolitiek zou de poging moeten zijn om die discussie op een zelfkritische manier te stimuleren, ook om een voortdurende dreiging van een gewelddadige clash tussen culturen af te wenden. Een dergelijke zelfkritische discussie is bij uitstek de taak van de kunsten – wat zou impliceren dat het aloude idee van de autonomie van de kunsten plaatsmaakt voor de inherente bijdrage die de kunsten leveren aan de democratie en het democratisch ideaal. Dit is geen oproep tot een politisering van de kunsten, of een roep om meer maatschappelijke relevantie, maar in plaats van een beroep op de autonomie van de kunsten of op een autonoom schoonheidsideaal of van een beroep op een ideaal van artistieke vernieuwing in dienst van de vooruitgang, komt nu een beroep op typisch democratische waarden als openheid, experiment, diversiteit en confrontatie – kortom op al wat in markttermen 'innovatie' heet, maar wat in publieke of politieke termen vooral draait om vrijheid, vrijheid van meningsuiting en expressie, waarden die nooit eerder zo heftig gekoesterd werden als tegenwoordig, en die het waard zijn te worden verdedigd van Facebook tot in het Concertgebouw, en van Terschelling tot Kerkrade.

Natuurlijk mag er geld worden verdiend aan kunst en cultuur, maar de bewering dat alleen die kunst en cultuur relevant, zinvol is die geld opbrengt, ontkent de fundamentele waarde ervan.

De wens van de staatssecretaris om naar andere inkomsten te zoeken heeft geen zin als een instelling in een neerwaartse spiraal raakt door onvoldoende financiële basis om een aantrekkelijk aanbod te kunnen presenteren. Vijf ontwikkelingen komen samen: de rijksbezuinigingen, de lagere consumentenbesteding ten gevolge van de crisis die zich nu al manifesteert bij de kaartverkoop, de lokale bezuinigingen, de BTW-verhoging en dalende inkomsten uit sponsoring. Bovendien is de Raad, ook op grond van uitgebreide raadpleging van deskundigen uit de financiële sector, ervan overtuigd dat het vinden van alternatieve financiering vóór 2013 volstrekt illusoir is.

Aan zijn advies verbindt de Raad de condities dat de staatssecretaris voor invoering van de nieuwe infrastructuur een overgangstermijn in acht neemt die loopt tot 2015 en een onderzoek instelt uiterlijk eind 2014 naar de mate waarin van realisering van de marktwerking sprake is.

Deze condities zijn overeenkomstig de zorgvuldigheid die bij bezuinigingen van een dergelijke omvang, 26 procent, in acht moet worden genomen en realistisch ten opzichte van ingroei van meer ondersteuning door de markt. Een fasegewijze invoering opent de mogelijkheid voor rechtspositionele maatregelen die minder duur hoeven te zijn, en biedt een ruimere mogelijkheid aan instellingen en individuele kunstenaars en andere zelfstandigen om andere markten en andere exploitatievormen te vinden. De noodzaak van zorgvuldigheid en een implementatietermijn worden per sector toegelicht.

Daarnaast pleit de Raad voor voortzetting van de cultuurkaart voor jongeren zo nodig in een gewijzigde en meer toegesneden vorm. Daarmee sluit de Raad aan bij de voorlopige beleidsvoornemens van de staatssecretaris waarin cultuureducatie centraal staat.

Tenslotte herhaalt hij de noodzaak van terugkeer naar het BTW tarief van 6 procent in het kader van het streven de eigen inkomsten in de gesubsidieerde sector te verhogen.

In de aanloop naar dit advies hebben de commissies van de raad sectoranalyses voorbereid. De voorstellen voor bezuinigingen vloeien echter in een aantal gevallen niet rechtstreeks voort uit deze analyses. Dat houdt verband met de afwezige beleidsmatige sturing van de bezuinigingsaanslag door het kabinet bij het begin van het adviestraject. De Raad heeft in zijn advies ook functies moeten beëindigen of verminderen die een belangrijke bijdrage leveren aan het culturele leven. De omvang van de bezuinigingen liet geen andere keuze. Waar mogelijk heeft de Raad de bezuiniging gekoppeld aan vernieuwing van het bestel.

Desalniettemin had het adviesproces veel weg van kiezen tussen verschillende kwaden.

Het advies beschrijft dit proces en is als volgt opgebouwd.

In de paragrafen 2 tot en met 5 schetst de Raad de uitgangspunten en de criteria voor de nieuwe infrastructuur en de rol van overheden en fondsen daarin, en geeft hij kort invulling aan het fenomeen cultureel ondernemerschap. Hij doet dit deels in reactie op hetgeen de staatssecretaris daarover naar voren heeft gebracht.

Paragraaf 6 beschrijft kort hoe de Raad te werk is gegaan bij de voorstellen voor bezuiniging, waarna paragraaf 7 per sector de maatregelen weergeeft en beschrijft hoe de nieuwe infrastructuur er vervolgens uit zal zien. Paragraaf 8 tenslotte geeft inzicht in de gevolgen van de bezuinigingen.

Het advies wordt afgesloten met een paragraaf over de gevolgen van de bezuinigingen voor het kunst- en cultuurklimaat in Nederland.

De veranderingen die het gevolg zullen zijn van de bezuinigingen en dit advies zal ook betekenis hebben voor de taakinfilling en positie van de Raad. Hij zal zich daarop nader beraden en met voorstellen komen.

Gelijktijdig met dit advies worden de hiervoor genoemde sectoranalyses gepubliceerd. Daarin wordt ook ingegaan op specifieke vragen van de staatssecretaris die losstaan van zijn voornemen te bezuinigen.

2. Uitgangspunten

In de adviesaanvraag stelt de staatssecretaris zijn uitgangspunten als verwoord in de brief aan de Tweede Kamer van 6 december 2010 centraal. Zoals de Raad in zijn brief van 7 december 2010 al vaststelde, zijn veel uitgangspunten, criteria of thema's van de staatssecretaris herkenbaar omdat ze dezelfde zijn als in de huidige Basisinfrastructuur. De context is wel ingrijpend veranderd.

De Raad heeft gekozen voor een opbouw van de nieuwe infrastructuur waarin per sector het aantal instellingen of voorzieningen wordt vastgelegd dat in aanmerking kan komen voor de uitvoering van een bepaalde taak of functie. Dat sluit aan bij het verzoek van de staatssecretaris om per sector scenario's te ontwikkelen. Aan verschillen per sector kan op deze manier recht worden gedaan. Immers, uitgangspunten en criteria vereisen per sector verschillende uitwerking en toepassing.

De beperkte omvang van de nieuwe infrastructuur en de toegespitste opbouw per sector vergt naar het oordeel van de Raad een besluit om alle instellingen daarin een subsidieperspectief te geven van 4 jaar of meer. Dat is ook nodig voor de stabiliteit en duurzaamheid van de nieuwe infrastructuur en het bestel. Het nieuwe systeem voorziet in een periodieke beoordeling die de dynamiek waarborgt. De Raad zal hierover een apart advies uitbrengen als onderdeel van een kwaliteitszorgsysteem.

De Raad ziet de ketenbenadering als leidend principe voor het bestel en voor de positie en invulling van de nieuwe infrastructuur. In het bestel (gesubsidieerd en niet-gesubsidieerd) moet worden voldaan aan een redelijke spreiding van activiteiten die de essentiële schakels vormen in de keten van creatie, productie, distributie, toegankelijkheid en beleving van culturele uitingen. Dat betekent overigens niet dat die schakels allemaal vallen binnen de rechtstreeks door het Rijk gesubsidieerde infrastructuur.

Spreiding van het aanbod heeft in deze tijden van bezuiniging een extra dimensie gekregen, dat wil zeggen: de noodzaak van afstemming en aanvulling en van het tegengaan van dubbelen en versnipperen van aanbod is alleen maar groter geworden. Die afstemming is onder meer van belang in de sector podiumkunsten, waar veelal sprake is van gemengde subsidiëring. Dat is aanleiding voor de Raad om het stelsel voor de podiumkunsten een meer decentrale component te geven. In die zin heeft de Raad het uitgangspunt "focus op hoogwaardige kernpunten" van de staatssecretaris toegepast.

3. Criteria

In zijn adviesaanvraag noemt de staatssecretaris naast kwaliteit de volgende beoordelingscriteria als het gaat om opnemingscriteria in de nieuwe infrastructuur:

- Publiek: de instelling trekt voldoende bezoeken.
- Ondernemerschap: eigen inkomsten staan in verhouding tot de subsidie.
- Participatie en educatie: de instelling bereikt kinderen en jongeren.

De instelling beheert een rijkscollectie van (inter)nationale betekenis of biedt aanbod van (inter)nationale betekenis aan.

- Focus op hoogwaardige kernpunten in het land.

Hij vraagt de Raad welke parameters en prestatie-indicatoren hieraan kunnen worden gekoppeld. De Raad vult de criteria van de staatssecretaris als volgt nader in. Daarbij tekent hij aan dat bij toepassing van de criteria ruimte moet zijn voor verschillen per sector en soort voorziening.

Kwaliteit:

De Raad hanteert het begrip kwaliteit in termen van vakmanschap, zeggingskracht en ontwikkeling / vernieuwing. Deze kwaliteit blijft centraal staan als criterium voor opnemings van een voorziening in de rechtstreeks door de Rijksoverheid gesubsidieerde infrastructuur. De Raad is wel van oordeel dat de huidige beoordelingssystematiek aan heroverweging toe is. Hij adviseert om te komen tot een transparante beoordeling van culturele instellingen, daarin onderscheid te maken naar de verschillende typen instellingen (fondsen, sectorinstellingen, presenterende en producerende instellingen, etc.), de systematiek te vereenvoudigen en de timing en vraagstelling vanuit de verschillende overheden te uniformeren.

Daarmee wordt voorkomen dat er deels overlappende informatievragen op verschillende momenten in het jaar tot de instellingen worden gericht. De administratieve lasten kunnen daardoor worden beperkt. Zowel de instellingen als de subsidiegevers (rijk, gemeenten en provincies) zijn hiermee gediend.

Het systeem zal mogelijkheden tot vergelijking en benchmarking moeten bieden. De Raad zal hierover nog nader adviseren.

Publiek:

De Raad plaatst publieksbereik in een bredere context dan alleen het aantal betaalde bezoeken. Het gaat ook om de breedte, het bereik van verschillende groepen die zich kunnen onderscheiden naar achtergrond, interesse, leeftijd, levensfase, opleiding, etc. De mate waarin een aanbod tegelijkertijd diverse groepen weet aan te spreken en te bereiken, de diversiteit, is een wezenlijk aspect van publieksbereik. De Raad heeft dit gemist in de adviesaanvraag van de staatssecretaris. Hij adviseert extra aandacht te schenken aan samenwerking tussen de cultuursector (in engere zin) en de (publieke) omroepen.

De Raad operationaliseert het criterium publiek als volgt.

De aanvragers moeten in hun plannen aangeven hoe hun publieksbereik zich de afgelopen 3 jaar heeft ontwikkeld, zowel kwantitatief als kwalitatief (diversiteit), en welke maatregelen ze nemen om dit bereik te verbreden en verstevigen (binding), met wie daartoe wordt samengewerkt, welke investeringen daarvoor worden gedaan en hoe zich dit verhoudt tot de inhoudelijke taken of de programmering van de aanvrager. Ingeval er sprake is van een aanvrager zonder (subsidie)verleden, zal het voorgaande aannemelijk moeten worden gemaakt op basis van een omgevingsverkenning en daaraan gerelateerde maatregelen.

Zoals blijkt uit het onderzoek *Cultuurbewonderaars en cultuurbeoefenaars* heeft Nederland in vergelijking met het Europese gemiddelde een opvallend hoge score onder de bevolking van 15 jaar en ouder als het gaat om bezoek aan kunsten en erfgoed en om kunstbeoefening (zie de bijlage bij het advies). Uit dit onderzoek blijkt ook dat slechts 1% cultuur ziet als “te elitair en niets voor mij”. Dat betekent voor de instellingen de taak die belangstelling te blijven vasthouden en voor de overheid de dure plicht het aanbod op peil te houden.

Ondernemerschap en eigen inkomsten:

De Raad heeft het belang van (cultureel) ondernemerschap voor instellingen in de Basisinfrastructuur altijd onderschreven evenals het streven naar geleidelijke vergroting van het aandeel van de eigen inkomsten in de financiering van de exploitatie. Het besluit van de staatssecretaris om binnen twee jaar 26 procent te bezuinigen, doorkruist dit streven eerder dan dat het erdoor wordt bevorderd. Het tast de stabiele basis van de exploitatie van de instellingen en de financiële positie van individuele

makers aan, waardoor andere financiers kritischer worden en eerder zullen afzien van een bijdrage.

Los van de bezuinigingen doet de Raad in dit advies in paragraaf 5 een aantal voorstellen en geeft hij wegen aan voor de toekomst, die de moeite van het verkennen waard zijn.

Een percentage aan eigen inkomsten als instapnorm vindt de Raad redelijk. Dat betekent dat aanvragers die niet aan die instapnorm voldoen niet in aanmerking komen voor verdere beoordeling. De omvang van dat percentage zou conform de in 2009 met het veld gemaakte afspraken voor de nieuwe infrastructuur per 2013 17,5 procent kunnen zijn met een jaarlijkse verhoging van 1 procent in de jaren 2013 - 2016.

Eenmaal voorbij die instapnorm maken eigen inkomsten vervolgens deel uit van de verdere beoordeling van het ondernemerschap.

Als het gaat om verhoging van de eigen inkomsten wijst de Raad op zijn standpunt dat de BTW weer op 6 procent gesteld moet worden. Hij merkt hierbij op dat in ons omringende landen wel bezuinigingen op kunst en cultuur aan de orde zijn, maar een laag BTW percentage wordt gehandhaafd mede als basis voor cultureel ondernemerschap. Daarnaast zijn er in ons land recreatieve sectoren die wel het 6% tarief mogen hanteren. Dat leidt tot scheve concurrentie op de vrijetijdsmarkt.

Educatie en participatie:

De Raad hecht groot belang aan educatie, aan het stimuleren dat kinderen en jongeren daadwerkelijk kennismaken met en deelnemen aan uitingen van kunst en cultuur. Kinderen ontwikkelen daardoor vaardigheden die van groot belang zijn voor een onderzoekende houding, onontbeerlijk in de kennissamenleving. De Raad is het dan ook eens met de staatssecretaris dat instellingen die deel uitmaken van de nieuwe infrastructuur verplicht zijn daaraan mee te werken: educatie is een tweede kerntaak.

Des te onbegrijpelijker vindt de Raad het dat het kabinet een zeer effectief instrument als de cultuurkaart met een pennenstreek heeft afgeschaft.

De Raad stelt voor het criterium als volgt te operationaliseren.

Iedere instelling die streeft naar opneming in de nieuwe infrastructuur, heeft een programmaonderdeel cultuureducatie. Dit programmaonderdeel is gebaseerd op een kenbare visie opgesteld na een verkenning van de culturele en sociale omgeving en het betrokken onderwijs. Er wordt aantoonbaar samengewerkt met onderwijs en onderwijsinstellingen.

De instelling beschikt over een programma aan activiteiten om kinderen en jongeren te bereiken. Met deze activiteiten is in de begroting rekening gehouden.

Aanbod dan wel collectie van (inter)nationale betekenis:

De cultuur producerende instellingen koppelen een sterke lokale en regionale verankering aan een aanbod van nationale – en afhankelijk van de aard van de voorziening internationale – betekenis.

Wil men deel uitmaken van de nieuwe infrastructuur, dan zal in het beleidsplan moeten blijken dat het aanbod een eigen plaats inneemt. De instelling wordt bezocht door bezoekers uit het hele land en het aanbod krijgt nationale aandacht. Internationale betekenis van een voorziening moet blijken uit het aantal buitenlandse bezoekers, het aantrekken van buitenlandse uitvoerenden, internationale programmering, deelname aan buitenlandse internationale festivals, deelname aan internationale samenwerkingsrelaties en gemeenschappelijke internationale projecten.

Focus op hoogwaardige kernpunten in het land:

De Raad meent dat het criterium focus op hoogwaardige kernpunten niet voor alle aanvragers moet gelden, maar dat het moet worden opgevat als kenmerk van de nieuwe infrastructuur. De rijkssubsidies komen in hoge mate terecht in de stede-

lijke gebieden en het is voor de hand liggend dat deze gebieden specifieke aandacht krijgen in het beleid en bij de opbouw van de rechtstreeks door het Rijk bekostigde nieuwe infrastructuur.

Innovatie en experiment:

De Raad stelt voor om het criterium innovatie en experiment toe te voegen. Zeker in een meerjarig systeem is het noodzakelijk dat de instellingen die daarvan deel uitmaken vernieuwingsgericht zijn, dat zij ruimte geven aan experiment, aan onderzoek en ontwikkeling en interdisciplinair werken. De aanvragers zullen in hun plannen duidelijk moeten maken welke initiatieven zij ontplooiën gericht op innovatie en experiment, dan wel hoe en in welke mate ze betrokken zijn of worden bij initiatieven van anderen. Een belangrijk aspect is samenwerking die over de grenzen van de eigen sector heen gaat.

Diversiteit:

Zoals uit de omschrijving van het criterium publiek blijkt, hecht de Raad veel waarde aan diversiteit, hetgeen hij ook al deed in zijn advies Innovatie en Participatie van 2007. Dat is voor hem aanleiding dit een eigenstandig criterium te laten zijn voor opnemingsinstellingen in de nieuwe infrastructuur. Dat betekent dat de instellingen duidelijk moeten maken op welke wijze zij uitvoering geven aan diversiteit niet alleen wat betreft publieksbereik maar ook qua programmering en in eigen bestuur en organisatie. De Raad verwijst in dit verband naar de recent gelanceerde code culturele diversiteit.

4. Rol van rijksoverheid, fondsen en andere overheden

In de voorstellen heeft de Raad waar mogelijk en relevant ingezet op allianties tussen rijksoverheid en andere overheden. Het in Nederland opgebouwde fijnmazige patroon aan culturele voorzieningen speelt ook een belangrijke rol bij het functioneren van sociaal-maatschappelijke en economische netwerken in stedelijke agglomeraties en regio's. Dientengevolge raken de bezuinigingen meer dan alleen een groot aantal instellingen in de cultuursector.

De Raad heeft de rollen van de betrokken subsidiërende partijen – rijksoverheid, andere overheden en fondsen – in het subsidiebestel tegen het licht gehouden. Hij heeft zich daarbij laten leiden door inhoudelijke overwegingen per sector. De verdeling van verantwoordelijkheden hangt af van de gewenste regionale spreiding van voorzieningen, van keuzes over de te ondersteunen voorzieningen en van de noodzaak om tot onderlinge afstemming te komen. Dit leidt tot aanpassingen waarvan de aard ook weer per sector verschilt.

Het sterkst zullen de verhoudingen tussen de betrokken partijen veranderen in de sector podiumkunsten. De Raad heeft vastgesteld dat het streven van de staatssecretaris om de nieuwe infrastructuur te concentreren in geografische kernpunten waarin cultuur en bedrijvigheid samenkomen voor deze sector de meeste relevantie heeft. Cultuurbeleid hangt in hoge mate samen met stedelijk beleid en de huidige ontwikkelingen binnen de podiumkunsten zijn voor de Raad aanleiding voorstellen te doen voor een actualisering van de bestuurlijke verhoudingen.

De Raad heeft hier gekozen voor een sterk decentrale invulling van het stelsel gerelateerd aan de 9 brandpunten¹, hierna conform de adviesaanvraag van de staatssecretaris kernpunten genoemd. Dat vergt een daaraan aangepaste relatie met de fondsen en een daarop toegesneden cofinanciering van de instellingen in de kernpunten. Bestaande

¹ Het betreft de gemeenten Amsterdam, Arnhem, Den Haag, Eindhoven, Enschede, Groningen, Maastricht, Rotterdam, Utrecht.

bestuurlijke afspraken over de verhouding in de financiering dienen opnieuw tegen het licht te worden gehouden.

Het museumbestel is toe aan een herijking, waarbij de vraag aan de orde is welke collecties van (inter)nationaal belang zijn en wat er qua inhoud en belang behoort tot de rijkscollectie of daartoe dient te behoren. Dit kan gevolgen hebben voor de verantwoordelijkheidsverdeling tussen rijksoverheid en andere overheden.

Dat advies vergt echter meer tijd voor nader onderzoek en doordenking. De Raad zal zo spoedig mogelijk, in ieder geval voor het eind van het jaar, hierover advies uitbrengen.

Na de recente fusie die heeft geleid tot het Fonds Podiumkunsten en de komende fusie van de Mondriaan Stichting en het Fonds Beeldende Kunst, Bouwkunst en Vormgeving en – als gevolg van de bezuinigingen – mogelijk nog enkele andere bewegingen, is het goed de rol en de positie van deze uitvoeringsorganen van het rijksbeleid binnenkort eens nader tegen het licht te houden. Het lijkt de Raad nuttig in dit verband dan ook de relatie met de sectorinstituten te bezien.

5. Cultureel ondernemerschap

De Raad constateert een sterke inconsequentie tussen de wens en het streven cultureel ondernemerschap te vergroten en het tegelijkertijd afschaffen van instrumenten die die ontwikkeling stimuleren, zoals een matchingsregeling en het lage BTW tarief.

De Raad vindt ook dat de cultuursector zijn financiële basis moet verbreden. De mogelijkheden daarvoor verschillen per sector en per type instelling. Ondernemerschap komt niet zomaar van de grond. Het vraagt van instellingen en kunstenaars een werkwijze waarin marketing en een doelgerichte aanpak een grotere rol spelen. En van de overheid vraagt het om consistente wet- en regelgeving die cultureel ondernemerschap niet hindert maar stimuleert, onder meer in het fiscale domein. Beide punten worden hierna uitgewerkt.

Vooraf twee kanttekeningen.

- De inkomsten zullen vanwege de doorwerking van de economische recessie eerst nog een daling laten zien. De Raad adviseert het kabinet dan ook om de snelheid waarmee de bezuinigingen worden ingevoerd te koppelen aan realistische inschatting van de groei van het verdienvermogen in de culturele sector.
- En ten tweede is het niet reëel om te verwachten dat bedrijven of mecenasen volledig de lacunes zullen invullen die door een terugtrekkende overheid ontstaan. Het aandeel van sponsoring en giften aan culturele instellingen is daarenboven conjunctuurgevoelig.

De overheid stimuleert door de jaren heen met wisselende maatregelen de verhoging van de inkomsten (percentage eigen inkomsten, belastingmaatregelen, etc.) en de uitgavenkant werd/wordt met enige regelmaat onder druk gezet door onder meer het invoeren van efficiencykortingen. Er is, constateert de Raad, door al deze maatregelen bij de instellingen een groeiend besef om inkomsten en uitgaven in de hand te houden. Instrumenten als prijsdifferentiatie, arrangementen en aangepaste openingstijden worden steeds meer gebruikt.

De kostenkant kent soms een aantal elementen die minder goed te beïnvloeden zijn en samenhangen met het soort product. Er zijn bijvoorbeeld disciplines waar de looncomponent praktisch een op een samenhangt met het product (de Negende van Beethoven is niet sneller en met significant kleinere orkestbezetting te spelen). Niettemin meent de Raad dat bijvoorbeeld door betere samenwerking in de backoffices nog een efficiencyslag in de lopende exploitatie te maken is.

Vanuit een meer bedrijfsmatige kijk op de exploitatie van instellingen en hun gebouwen zijn de laatste decennia andere financieringsconstructies tot ontwikkeling gekomen. Niet allemaal even succesvol, maar langzamerhand is er een serieuze ‘andere’ geldstroom op gang gekomen die zich richt op de profitcenters in de begroting van de instellingen (potentieel succesvolle projecten en voorstellingen, apart te financieren) en op investeringen waarin bijvoorbeeld particulieren belastingvriendelijk kunnen participeren.

De Raad is van mening dat de overheid een gericht appel moet doen op het bedrijfsleven om op een meer systematische wijze verantwoordelijkheid te nemen voor een bloeiend kunstleven.

De overheid en de cultuurfondsen zullen bij de ondersteuning van de cultuursector meer oog moeten hebben voor andere instrumenten dan subsidies: (achtergestelde) leningen, borgstellingsregelingen en investeringsfondsen. In andere sectoren is ervaring opgedaan met instrumenten als vouchers, innovatiegericht aanbesteden en opdrachtgeverschap. De inzet van zulke instrumenten kan cultureel ondernemerschap stimuleren. De Raad adviseert dan ook nader onderzoek om deze instrumenten op waarde te schatten en waar mogelijk daadwerkelijk in te zetten.

De Raad meent dat de bijzondere omstandigheid van een grootscheepse bezuiniging ook bijzondere maatregelen rechtvaardigt.

De Raad dringt erop aan een onderzoek te doen naar voor- en nadelen van overdracht van eigendom van gebouwen – ofwel aan instellingen zelf ofwel aan ‘beleggingsvehikels’ zoals vastgoedfondsen. In vele gesprekken die door de jaren heen met instellingen worden gevoerd, is een vaak gehoorde wens om het ‘eigen huis’ in bezit te hebben. De argumenten zijn dat onderhoud en (vervangings)investeringen goedkoper kunnen dan onder rijksbeheer. Bovendien kunnen culturele instellingen het vastgoed als onderpand gebruiken om investeringen te doen. De overdracht van gebouwen past bij een benadering van cultureel ondernemerschap waarin de instelling ruimte krijgt om zelf bedrijfsmatige afwegingen te maken. Een dergelijke ingreep moet zorgvuldig voorbereid worden. Ervaringen in andere sectoren, zoals het hoger onderwijs, leren dat de voorwaarden waaronder een overdracht plaatsvindt cruciaal zijn. Deze dienen dan ook eerst in kaart te worden gebracht.

In het kader van een grotere zelfredzaamheid van de instellingen acht de Raad het gewenst dat de instellingen worden gestimuleerd reserves te vormen en dat belemmeringen op dit punt worden weggenomen. Uiteraard dient een goede balans te bestaan tussen enerzijds kwantiteit en kwaliteit van de activiteiten en de omvang van het eigen vermogen. Immers, het is niet primair de bedoeling van subsidies dat ze worden belegd voor slechte tijden.

Het belastingregime is van grote invloed op cultureel ondernemerschap en op de geefbereidheid van mensen. De Raad bepleit dan ook een consistent fiscaal pakket van maatregelen dat de transitie naar een cultuursector die minder afhankelijk is van overheidssubsidie mogelijk maakt. Het zal ten minste in stand moeten laten wat er was bij de start van het kabinet en daarnaast nieuwe mogelijkheden moeten openen. Naast het lage btw-tarief zijn onderdelen van dit pakket:

- Een belastingvoorziening om het vestigingsklimaat voor ondernemers in de creatieve industrie te verbeteren.
- Fiscaal aantrekkelijk geven (inclusief aantrekkelijk maken van deze regeling voor ‘kleine gevers’).
- Het belastingvoordeel in de regeling cultureel beleggen voldoende aantrekkelijk houden.
- Tante Agaath regeling openstellen voor culturele instellingen.

De cultuursector draait voor een aanzienlijk deel op de professionele zzp'er (zelfstandige zonder personeel). De Raad wijst het kabinet op het regeerakkoord waarin zeer nadrukkelijk aandacht is gevraagd voor de positie van de zzp'er.

6. Bezuinigingen

De Raad heeft zich bereid verklaard voorstellen te doen voor een nieuwe infrastructuur met een budget dat 26 procent lager is dan het huidige. Hij heeft zich het recht voorbehouden een ondergrens aan te geven.

De voorstellen staan per sector in de volgende paragraaf. Zij maken zonneklaar dat slogans als 'meer voor minder' of 'minder maar beter' en 'teruggeven aan de samenleving' de werkelijkheid ontkennen of op z'n minst vertekenen.

De Raad heeft zich in zijn advies niet beperkt tot het reduceren van de huidige Basisinfrastructuur. Hij doet ook voorstellen voor verandering en vernieuwing of legt daarvoor nu de basis. De Raad beoogt daarmee te bereiken dat de sectoren ondanks de bezuiniging een voldoende geschakeerd en gespreid aanbod kunnen blijven ontwikkelen.

Op zich is het niet onlogisch een economische crisissituatie te gebruiken om maatregelen te nemen op het gebied van efficiency en effectiviteit, of – zoals al langer het voornemen is – om het verwerven van eigen inkomsten van culturele instellingen sterker te stimuleren. Het argument dat daarvoor nu wordt gebruikt, is echter curieus: de kunst dient te worden teruggegeven aan de samenleving. Curieus omdat kunst en cultuur integraal deel uitmaken van het dagelijks leven van miljoenen Nederlanders, als publiek én als beoefenaars, en de directe en indirecte economische spin-off van culturele activiteiten is bijzonder groot (zie o.a. een recente studie van Gerard Marlet). Bovendien is kunst een succesvol exportartikel. De vraag is met andere woorden wat precies aan wie moet worden teruggegeven. Indien het kabinet met 'samenleving' eigenlijk doelt op de markt en op een ruimere plek voor marktwerking in de cultuursector, dan zij ten overvloede opgemerkt dat culturele instellingen hun bedrijfsvoering al langer serieus nemen en indien nodig nog serieuzer dan tot nog toe. De instellingen dienen de relatie met hun publiek te begrijpen als een centraal aspect van hun beleid, zo meent het kabinet. Maar het kabinet dient te begrijpen dat de markt niet geacht mag worden garant te kunnen staan voor de instandhouding van de culturele infrastructuur, noch voor de innovatieve kracht van de kunstsector, zoals dat ook niet het geval is voor de wereld van het onderwijs en het wetenschappelijk onderzoek.

Het ingrijpende karakter van de operatie betekent dat er tot 2015 sprake moet zijn van een overgangperiode waarin de veranderingen en bezuinigingen geleidelijk worden ingevoerd. Dat is niet alleen een kwestie van bestuurlijke zorgvuldigheid die bij een operatie van deze omvang altijd vereist is.

Een betekenisvolle verhoging van de eigen inkomsten kan niet 'overnight' worden gerealiseerd en een abrupte beëindiging van het aanbod kan niet zonder omvangrijke personele en rechtspositionele gevolgen. Laat staan dat dit op korte termijn een bedrag van 125 miljoen zal opleveren. Er is tevens tijd nodig voor de ontwikkeling en toepassing van (nieuwe) instrumenten als de Geefwet en tax-incentives. Onderzoek, aangegane verplichtingen,erschikking van verantwoordelijkheden, bestelwijzigingen, juridische uitwerking e.d. maar ook de opbouw van de nieuwe positie in de infrastructuur dwingen tot matiging van het tempo. Om nog grotere en onnodige schade aan de cultuursector te voorkomen, dringt de Raad aan op fasering van de bezuinigingen. Per sector is de overgangperiode aangegeven en kort toegelicht.

De Raad meent dat er in de bezuinigingen een ondergrens moet worden aangebracht. Na ampele overwegingen is besloten die per sector aan te geven. Een bedrag van 125 miljoen euro plus 75 miljoen euro binnen anderhalf jaar na besluitvorming korten,

vraagt om ongelukken en dus schade. De instellingen en individuele kunstenaars hebben meer tijd nodig om zich op de markt te richten en meer inkomsten te verwerven uit andere bronnen. Ook het kabinet is akkoord gegaan met een groei van de eigen inkomsten van 1 procent per jaar, daarmee erkennend dat marktwerking tijd nodig heeft. Daarnaast lopen rechtsposities, contracten en andere verplichtingen vaak over langere perioden en alleen als het kabinet daarmee rekening houdt, kunnen onnodige verliezen – materiële en immateriële – en desinvesteringen worden voorkomen. De Raad meent dat de bezuinigingen voor die instellingen die een grote verandering moeten ondergaan, hetzij door reorganisatie, hetzij met forse rechtspositionele consequenties, door scherpere eisen aan hun marktpositie, over meer jaren moeten worden uitgesmeerd. Per sector is aangegeven om welke (categorie) instellingen het gaat, waarmee dus ook duidelijk wordt waarop naar de mening van de Raad wel met ingang van 1 januari 2013 de volledige bezuiniging kan worden toegepast en waarop niet. Het voorbehoud voor het volledige tijdspad is dus de mate waarin de instellingen er in slagen hun marktpositie zodanig te verbeteren dat zij de bezuinigingen kunnen opvangen. De Raad adviseert daarvoor een helder beoordelingsmodel te ontwikkelen: comply or explain is de basis voor dit model. De grondslag voor de fasering van de bezuinigingen is als volgt. De “aangewezen” instellingen bezuinigen in 2013 maximaal 15%, het resterende deel van de bezuinigingen voor deze instellingen wordt bereikt in 2014 en 2015, met het bovenstaande voorbehoud voor de marktwerking. Op 1 januari 2015 moet dan zijn bepaald of de derde tranche van de bezuiniging die met name is gerelateerd aan marktwerking al dan niet kan worden opgelegd. De Raad stelt dat wanneer, ondanks aantoonbare en controleerbare inspanningen van de instellingen de marktwerking niet of onvoldoende is gelukt, een heroverweging moet plaatsvinden. In geld uitgedrukt betekent deze fasering: in 2013 74 miljoen euro olopend naar 99 miljoen in 2014 en 125 miljoen in 2015.

Huidig budget (-/-5%)	Budget 2013	Budget 2014	Budget vanaf 2015
€ 489.442.000	€ 415 miljoen	€ 390 miljoen.	€ 364.445.000

De Raad is van mening dat het verwerven van eigen inkomsten slechts één aspect is van het cultureel ondernemerschap, en dat dit begrip breder geïnterpreteerd moet worden. Een culturele instelling is een culturele onderneming met een organisatiefilosofie die de tegenstelling markt versus overheid overstijgt. Zo'n onderneming moet zich hedendaagse ondernemende competenties eigen maken, zoals marktoriëntatie, communicatievaardigheden en netwerken. Het zijn vaardigheden die gedragen en ingevuld moeten worden door alle direct betrokkenen, inclusief de kunstenaars en de bestuurders van de onderneming. Vanuit een heldere culturele missie moet de onderneming strategieën ontwikkelen om een breed en eigen publiek te bereiken, alsook om nieuwe publieksgroepen aan te spreken.

Bij de voorbereiding van de voorstellen en de afweging die de Raad heeft gemaakt, is hij als volgt te werk gegaan.

Zoals al eerder is aangegeven, is er sprake van een benadering per sector. De Raad baseert zijn voorstellen op een bezuiniging van gemiddeld 26% per sector maar in de uitwerking per sector verschilt het percentage. Totaal bedraagt de bezuiniging: € 125 mln.

De Raad merkt in dit verband op dat de bedragen die hij in dit advies gebruikt regelmatig zijn geverifieerd. Desalniettemin is het mogelijk dat zij niet in alle gevallen actueel zijn.

Naast de inhoudelijke uitgangspunten uit paragraaf 2 heeft de Raad specifieke aandachtspunten voor bezuiniging toegepast:

- dubbelingen en overlap in het aanbod identificeren;
- versnippering en overproductie tegengaan;
- waar mogelijk aansluiten bij stedelijke brandpunten;

- positie en effectiviteit ondersteunende instellingen beziën;
- samenwerking en efficiëntie bevorderen in de keten;
- meer efficiëntie in backoffice
- beter beheer.

Leidend daarbij was de ketenbenadering. Landelijk gezien (dus niet per gemeente of provincie) moet daaraan worden voldaan. Daarbij is het hele palet aan voorzieningen en instrumenten betrokken, dus zowel gesubsidieerd als ongesubsidieerd, zowel rechtstreeks door het Rijk gesubsidieerd als vallend onder de fondsen, zowel op titel van cultuur als op andere titel (onderwijs, infrastructuur) bekostigd.

De sectorale benadering betekent ook dat is afgezien van generieke, intersectorale bezuinigingsvoorstellen. Van ondersteunende instellingen is evenwel in algemene zin vastgesteld dat zij geen programmerende rol moeten vervullen, maar de verdere bezuinigingen op de ondersteuning zijn sectoraal ingevuld afhankelijk van de aard en relevantie van de activiteiten en taken voor de desbetreffende sector. De Raad adviseert zeer expliciet te beziën hoe de sectorinstituten effectiever, efficiënter en goedkoper kunnen functioneren.

Ten aanzien van de fondsen is de Raad van mening dat hun taak gericht moet zijn op het faciliteren van initiatieven en niet op het zelf ter hand nemen van de uitvoering daarvan.

De voorstellen voor bezuinigingen betreffen niet het functioneren van individuele instellingen. Waar voorstellen te herleiden zijn naar instellingen, impliceren ze geen oordeel over het functioneren ervan; dat is in dit advies niet aan de orde. Voor de begrijpbaarheid van de voorstellen is het echter onontkoombaar ook hier een daarin instellingen met naam te noemen. Dat heeft echter uitsluitend betrekking op de situatie van nu.

Alvorens de voorstellen per sector aan de orde te stellen, herhaalt de Raad hier nog eens dat van de voorstellen deel uitmaken voortzetting van de cultuurkaart voor jongeren en de terugkeer naar het BTW tarief van 6 procent.

7. De nieuwe culturele infrastructuur per sector

In de bezuinigingsvoorstellen zijn de sectoren Archieven en Media niet opgenomen; zij hebben geen instellingen in de basisinfrastructuur. Overigens wordt wel bezuinigd op de mediabegroting, maar daarover is de Raad niet om advies gevraagd. Op verzoek van de minister doet de Raad dit graag op een later moment.

Amateurkunst en cultuureducatie

Algemeen

De huidige basisinfrastructuur ziet er als volgt uit:

- 2 ondersteunende instellingen (Cultuurnetwerk en het Nederlands Centrum voor Volkscultuur);
- 27 ontwikkelinstellingen (ondergebracht bij het Fonds voor Cultuurparticipatie);
- 1 fonds (Fonds voor Cultuurparticipatie);
- 1 sectorinstituut (Kunstfactor).

Na aftrek van de reeds opgelegde vijf procent bezuinigingen gaat er 23.935.000 euro in om.

De Raad is van mening dat subsidies verstrekt aan de sector Amateurkunst en Cultuureducatie gericht moeten zijn op de culturele loopbaan (zie hiervoor sectoranalyse Amateurkunst en Cultuureducatie). Dit houdt onder andere in dat een bundeling van ondersteunende taken gewenst is en het fonds op een meer programmatische wijze moet gaan subsidiëren.

Nieuwe infrastructuur

De Raad adviseert het huidige fonds te transformeren naar een programmafonds voor cultuureducatie, kunstbeoefening in de vrije tijd en volkscultuur. Programma's die ten dienste staan van een doorlopende culturele loopbaan van kind naar volwassenen. Programma's als 'Er zit muziek in ieder kind' verdienen binnen dit fonds hun plaats, maar ook verbreed naar meer kunstdisciplines. De helft van het huidige budget voor de 27 ontwikkelinstellingen op het gebied van Amateurkunst en Cultuureducatie in de Basisinfrastructuur wordt ingezet voor een aparte regeling gericht op jeugdeducatie-instellingen waarin alle disciplines worden vertegenwoordigd. De resterende 50 procent van het budget wordt ingezet ten behoeve van de programma's van het fonds.

Verder adviseert de Raad bij het fonds 750.000 euro te bezuinigen op de overhead, hetgeen mogelijk moet zijn door een eenvoudiger opzet van regelingen aldaar.

Richtbedrag: 15.884.000 euro

De Raad stelt voor in het nieuwe stelsel een nieuw kennisinstituut op te richten waarin de huidige ondersteunende instellingen inclusief het sectorinstituut in de sector Amateurkunst, Cultuureducatie en Volkscultuur samen gaan. Dit kennisinstituut moet zich richten op het onderwijsveld en alle culturele instellingen en weeft een hecht netwerk met universiteiten, hoge scholen en de werkvelden in de praktijk. Een agenda voor onderzoek kent zijn uitwerking in kenniskringen van wetenschap, opleiding en de praktijk van iedere dag. Het instituut werkt in het verlengde van het programmafonds ter versterking van het brede veld. Vanuit de programma's bij het fonds wordt een onderzoek agenda geactualiseerd en worden onderzoeksvragen uitgezet.

De totstandkoming van dit kennisinstituut brengt met zich mee dat de bezuiniging naar de mening van de Raad gefaseerd tot stand moet komen.

Richtbedrag: 3.650.000 euro

De Raad adviseert 18% te bezuinigen op de sector Amateurkunst en Cultuureducatie. Na deze bezuiniging ziet de nieuwe infrastructuur er als volgt uit:

- 1 programmafonds, richtbedrag 15.884.000 euro;
- 1 kennisinstituut, richtbedrag 3.650.000 euro.

ASMAL²

Algemeen

De huidige basisinfrastructuur ziet er als volgt uit:

- 1 Sectorinstituut (NAi)
- 1 Stimuleringsfonds voor Architectuur
- 1 Postacademische Instelling (Berlage Instituut)
- 1 Internationaal platform (Internationale Architectuur Biënnale Rotterdam)
- 1 ontwikkelinstelling (Archiprix)
- 1 ontwikkelingstelling (Architectuur Lokaal)
- 1 ontwikkelinstelling (European)

Na aftrek van de reeds opgelegde vijf procent bezuinigingen op het totaalbudget voor ASMAL is er 9.933.000 euro voor de sector beschikbaar.

De omstandigheden waaronder architectuur, stedenbouw, monumentenzorg, archeologie en landschapsarchitectuur tot stand komen, zijn veranderd. Economische krimp, doorgaande decentralisatie, een herontwikkelingsagenda en een gesignaleerde kloof tussen de sector en 'publiek en gebruiker' vragen om nieuwe accenten in de infra-

structuur. De sector proeft bovendien de zure vruchten van het terugvallen van de markt. Grote aantallen professionals hebben hun orderportefeuilles ziek slinken of zijn werkloos geraakt. Ook culturele instellingen hebben te kampen met een terugval in de eigen inkomsten. Daardoor is het onverstandig meer dan 20 procent te bezuinigen.

Nieuwe infrastructuur

De Raad adviseert de functie van postacademische instelling te beëindigen. Daarvoor in de plaats stelt de Raad voor, in eerste instantie onder de vleugels van het Stimuleringsfonds voor Architectuur, een voorziening in het leven te roepen om innovatief onderzoek van individueel (professioneel) toptalent te stimuleren. Voorts moet het Stimuleringsfonds voor Architectuur zich kunnen ontwikkelen tot een breed fonds voor architectuur, stedenbouw, erfgoed, landschapsarchitectuur, waarin de bij ruimtelijke ontwikkelingen en innovatie betrokken ministeries participeren. Ook kan nader onderzocht worden of decentrale overheden in het fonds kunnen participeren. Naast stimuleringssubsidies zou ook ruimte geschapen kunnen worden voor investeringsregelingen.

De functie en taken van het toekomstige, brede stimulerings- en investeringsfonds overlappen niet met de functie en taken van het sectorinstituut, dat zich richt op zijn kerntaken archivering, ontsluiting van de (erfgoed)collectie, educatie en kennisoverdracht, ook door middel van agendering en debat. De Raad adviseert voorts de functie van Internationaal Festival onder te brengen bij het sectorinstituut dat immers een belangrijke publiekstaak heeft en educatietaak.

Gelet op de verdergaande decentralisatie van de ruimtelijke ordening, kan volgens de Raad worden overwogen of enkele van de lokale architectuurcentra, die momenteel jaarlijks door het Stimuleringsfonds voor Architectuur worden gesubsidieerd, hun rol kunnen uitbouwen tot regionale centra voor architectuur, stedenbouw, monumentenzorg, archeologie en landschapsarchitectuur. In de infrastructuur is ruimte voor een ontwikkelinstelling die zich richt op het stimuleren van excellent afstudeeren. Hier verdient de bestending van de internationalisering volgens de Raad extra ondersteuning. Er is tevens ruimte voor een of meer ontwikkelinstellingen die zich richten op de bevordering van de (culturele) kwaliteit van het opdrachtgeverschap, zowel publiek als privaat.

Op basis van een bezuinigingsvoorstel van 2.004.000 euro wordt het budget voor ASMAL in de nieuwe infrastructuur 7.931.000 euro.

De bezuiniging is opgebouwd uit het bedrag 1.154.000 euro (beëindiging van de functie Postacademische Instelling) en uit 1.000.000 euro (vermindering van het huidige budget van het sectorinstituut) en verminderd met het bedrag van 150.000 euro dat wordt gereserveerd voor ontwikkeling van individueel (top)talent. Vanwege de langlopende contractuele verplichtingen en de omvang van de bezuiniging dienen deze gefaseerd te worden uitgevoerd.

De bezuiniging levert het volgende overzicht voor de infrastructuur op:

- 1 regeling voor ontwikkeling van individueel toptalent: nieuw richtbedrag 150.000 euro;
- 1 ontwikkelinstelling ter stimulering van excellente afstudeerprojecten;
- ontwikkelinstelling(en) ter stimulering van goed opdrachtgeverschap;
- 1 internationaal festival (ondergebracht bij het sectorinstituut);
- ontwikkelinstelling(en) ter stimulering van goed opdrachtnemerschap;
- 1 stimulerings- en investeringsfonds;
- 1 sectorinstituut: nieuw richtbedrag 5.106.000 euro (inclusief de Biënnale).

Beeldende Kunst en Vormgeving

Algemeen

De huidige basisinfrastructuur ziet er momenteel als volgt uit:

- twee fondsen, de Mondriaan Stichting en het Fonds BKVB
- een sectorinstituut vormgeving, de Premisela Stichting
- een internationaal festival, Manifesta
- elf presentatie-instellingen
- drie ondersteunende instellingen, Trans Artists, NIMk, SKOR
- twee ontwikkelinstellingen, Droog Design, Young Designers & Industry
- vier postacademische instellingen, EKWC/Sunday Morning, Jan van Eyck Academie, Rijksakademie, de Ateliers

Na aftrek van de reeds opgelegde vijf procent bezuinigingen gaat er 49.445.000 euro in de sector om. De nieuwe infrastructuur wordt vereenvoudigd; zij moet de ontwikkeling van kunst en ontwerp kunnen stimuleren. Voor een vitale en pluriforme beeldende kunst en vormgeving is het belangrijk dat alle schakels van de keten zijn vertegenwoordigd: opleiding en talentontwikkeling, creatie en productie, presentatie, behoud en beheer, onderzoek en reflectie. De Raad adviseert om de functie *internationaal festival* bij de fondsen onder te brengen.

De nieuwe infrastructuur

De sector Beeldende Kunst en Vormgeving (BKV) wordt gedomineerd door de musea en door het Fonds BKVB en de Mondriaan Stichting; vanaf 1 juli is het nieuwe gefuseerde fonds - het Mondriaanfonds - operationeel. De aangekondigde fusie van de twee fondsen biedt mogelijkheden om de gewenste afstemming tussen productie en aanbod van kunst te realiseren en dynamiek en vernieuwing in de sector te stimuleren. Vier jaar na de publicatie *Second Opinion*, waarin de fondsen zelf pleitten voor een scherpere keuze, zijn de focus op kwaliteit en een vermindering van het aanbod nog steeds actueel. Het kwaliteitscriterium bij het Fonds BKVB is relatief soepel en zou verder kunnen worden aangescherpt. Ook de Mondriaan Stichting zou een strengere selectie kunnen maken. Daarnaast kan het honorarium van kunstenaars worden verbeterd.

De bezuiniging is 8.530.000 euro, waarbij rekening is gehouden met 2 procent efficiency-bezuiniging door de fusie.

Richtbedrag: 23.085.000 euro ten behoeve van beeldende kunst, vormgeving en bouwkunst plus 6.800.000 ten behoeve van aparte regelingen, erfgoed (op dit budget wordt niet gekort).

Het sectorinstituut vormgeving, de Premisela Stichting, opereert als een netwerkorganisatie en draagt verantwoordelijkheid voor kerntaken als internationalisering, coördinatie van archivering van het erfgoed, regie in onderzoek, reflectie en debat, informatie, social design en goed opdrachtgeverschap. Om de bezuiniging te behalen kan gekeken worden naar de relevantie van de programma's voor de kerntaken. De Raad stelt voor te onderzoeken of de Premisela Stichting en het Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMk) betrokken kunnen worden bij de fusie van het Virtueel Platform en Digitaal Erfgoed Nederland (zie e-cultuur).

De bezuiniging is 795.000 euro. Fasering is noodzakelijk vanwege forse bezuiniging.

Richtbedrag: 1.856.000 euro

De dynamiek en (internationale) betekenis van Nederlandse beeldende kunst is voor een belangrijk deel te danken aan een klein aantal presentatie-instellingen. Het zijn wegbereiders in velerlei opzichten: ze voeren op hoog niveau een internationaal discours met andere instellingen, theoretici en kunstenaars en weten dat te vertalen in een divers en publiek toegankelijk programma van kunstproductie, -reflectie en -presentatie. In totaal blijven zes presentatie-instellingen (vier grote en 2 kleinere) in de nieuwe infrastructuur gehandhaafd. Andere presentatie-instellingen dienen op een meer flexibele manier financiële ondersteuning bij het nieuwe fonds aan te vragen.

De bezuiniging is 1.129.000 euro.

Richtbedrag: 2.400.000 euro (6 instellingen)

Er resteren twee ondersteunende instellingen in het nieuwe stelsel. De huidige instellingen zijn SKOR, verantwoordelijk voor het ontwikkelen en realiseren van bijzondere kunstprojecten in relatie tot het publieke domein; de tweede is het NIMk, dat een hoofdrol speelt op het terrein van mediakunst. De derde instelling, Trans Artists, heeft een faciliterende rol met betrekking tot artist-in-residence-voorzieningen. De Raad beveelt aan deze functie onder te brengen bij een van de fondsen.

De bezuiniging is 1.152.000

Richtbedrag: 2.176.000 euro

De postacademische instellingen zouden naar de mening van de Raad tot een bezuiniging kunnen komen door de overhead te beperken, de duur van de programma's aan te passen, overlap tussen het aanbod van de postacademies te beperken, de residency-functie voorop te stellen (de Rijksakademie), door fusies met musea of presentatie-instellingen. Er kan geld gegenereerd worden door een grotere eigen bijdrage van de deelnemers conform reguliere artist-in-residence-plaatsen, door fondsen bestemd voor innovatieve projecten aan te spreken, door sponsoring en mecenaatbevordering. De Raad adviseert de Jan van Eyckacademie te handhaven en het aantal residence-voorzieningen bij de Rijksakademie en de Ateliers terug te brengen van 75 naar 60 plaatsen.

Fasering is noodzakelijk omdat de complexiteit van de maatregelen voor de postacademische instellingen zodanig groot is dat een gefaseerde bezuiniging noodzakelijk is. **De bezuiniging is 1.550.000 euro.** Voor de bezuiniging per instelling moet nader onderzoek verricht worden.

Richtbedrag: 4.808.000 euro

Het Europees Keramisch Werkcentrum (EKWC) is een werkplaats die kunstenaars de gelegenheid biedt hun talent te uiten in het medium keramiek. De Raad adviseert dit type instelling onder te brengen bij *ontwikkelinstellingen*. In de nieuwe infrastructuur zijn er totaal drie ontwikkelinstellingen; zij staan garant voor vernieuwend en experimenteel aanbod. In de huidige Basisinfrastructuur vervullen Droog Design en Young Designers & Industry deze functie.

De bezuiniging is 338.000 euro

Richtbedrag: 826.000 euro

De Raad adviseert 30 procent te bezuinigen op de sector BKV. Het budget voor de nieuwe infrastructuur bedraagt: 35.151.000 euro. De nieuwe infrastructuur ziet er als volgt uit:

- Mondriaanfonds, richtbedrag 23.085.000 euro (excl. Erfgoed);
- Een sectorinstituut, richtbedrag 1.856.000 euro;
- Zes presentatie instellingen, richtbedrag 2.400.000 euro;
- Twee ondersteunende instellingen, richtbedrag 2.176.000 euro;
- Drie ontwikkelingsinstellingen, richtbedrag 826.000 euro;
- Drie postacademische voorzieningen, richtbedrag 4.808.000 euro.

Bibliotheken en Letteren

Algemeen

De huidige basisinfrastructuur ziet er als volgt uit:³

- 2 internationale festivals (Crossing Border en Poetry International);
- 7 ontwikkelinstellingen (Autped, El Hizjra, Fonds Bijzonder Journalistieke Projecten, Passionate Bulkboek, Poëziepaleis, School der Poëzie, De Wintertuin);
- 2 ondersteunende instellingen (Schrijvers School en Samenleving en Stichting Lezen);
- 1 fonds (Nederlands Letterenfonds, fusie van twee fondsen sinds 1 januari 2010);
- 1 sectorinstituut bibliotheken.

Na aftrek van de reeds opgelegde vijf procent bezuinigingen gaat 21.485.000 euro om in deze sector.

De voorgenomen bezuiniging op dit budget leidt tot nieuwe afwegingen binnen de sector. De infrastructuur zal kleiner worden, met als consequentie dat de letteren-educatie-instellingen erbuiten gaan vallen. De staatssecretaris stelt in zijn adviesaanvraag voor activiteiten op het gebied van leesbevordering te bundelen. De Raad pleit daartegen, maar adviseert wel dat instellingen die weliswaar zeer waardevol zijn maar in verhouding een kleiner bereik hebben voortaan via een fonds subsidie moeten aanvragen. Bij het fonds voor cultuurparticipatie komt een regeling voor dit soort instellingen.

Voor de internationale festivals en de ontwikkelinstellingen die een festivaltaak hebben, zal budget worden gereserveerd bij het fonds. Het fonds heeft al een festivalregeling; deze zal dus breder worden.

Nieuwe infrastructuur

Er is een ondersteunende instelling die zich richt op leesbevordering. Daar komt kennis samen, wordt onderzoek gestimuleerd en worden instrumenten op het gebied van leesbevordering ontwikkeld.

Richtbedrag: 1.950.000 euro

Er is een landelijk opererende instelling die bemiddelt tussen schrijvers, scholen, bibliotheken en andere instellingen en organisaties, nu ingevuld door Schrijvers School en Samenleving. Deze instelling maakt een verbinding tussen educatie, onderwijs en makers.

Richtbedrag: 765.000 euro

Er is een gespecialiseerd letteren fonds dat zich richt op het stimuleren van bijzondere, diepgravende journalistiek. Het stelt kleine bedragen ter beschikking om onderzoek te doen.⁴ Het fonds moet zijn recoupmentpositie aanzienlijk verbeteren zodat (een deel van) de bezuiniging kan worden opgevangen.

Richtbedrag: 393.000 euro

Er is een algemeen letteren fonds dat zich richt op het bevorderen van de kwaliteit en diversiteit van de Nederlandse en Friese letteren, en van vertalingen uit andere talen naar het Nederlands. Daarnaast richt het fonds zich op promotie en vertaling van Nederlandse literatuur in het buitenland. De Raad adviseert de werkbeurzen

³ Het Letterkundig Museum wordt meegenomen bij de sector musea.

⁴ De staatssecretaris heeft de Raad in zijn adviesaanvraag verzocht te bezien of ondersteuning van bijzondere journalistieke producties onder te brengen is bij het fonds. De Raad heeft dit serieus onderzocht en ziet geen enkele meerwaarde in een dergelijke fusie. De instelling die thans deze taak uitvoert doet dat dermate efficiënt dat eerder verlies dan meerwaarde ontstaat bij opgaan in een groter fonds.

van het fonds voor auteurs te verminderen. Het fonds kan zijn recoupmentpositie aanzienlijk verbeteren en daarmee een deel van deze bezuiniging opvangen. Het vertaalbeleid moet daarbij volgens de Raad worden ontzien. De tijdschriftenregeling kan echter ook aanzienlijk worden ingeperkt. Vroeger waren tijdschriften een belangrijk instrument voor talentontwikkeling van auteurs; inmiddels hebben ze sterk aan belang ingeboet.

In het kader van de bezuinigingen zal het fonds naar de mening van de Raad moeten kijken of het zich op minder landen gaat richten. Het fonds voert onder andere een festivalregeling uit. Het budget voor dit laatste onderdeel adviseert de Raad op te hogen met een deel van het budget dat nu nog landelijk voor festivals wordt ingezet. Het verdient aanbeveling de festivalregeling meerjaarlijks te maken. Culturele diversiteit moet helder zijn opgenomen in de regelingen.

Tot slot kan het fonds een deel van de bezuiniging vinden door te korten op overhead.

Richtbedrag: 9.522.000 euro

Er is een sectorinstituut voor bibliotheken dat binnen zijn stelseltaken doet wat de brancheorganisatie en eventuele andere partijen niet voor de sector doen. Voor de invulling van deze taken kan, naar de mening van de Raad, het huidige budget gehalveerd worden. Vanwege de omvang van de bezuiniging dient deze gefaseerd te worden uitgevoerd.

Het sectorinstituut heeft als opdrachtgever en initiator de verantwoordelijkheid voor innovatie en ontwikkeling van het digitale bibliotheekwerk. Mede hierom, en om transparantie te bevorderen en bestuurlijke drukte te verminderen dient de stichting Bibliotheek.nl. onder het instituut te vallen. Het instituut is daarmee de enige opdrachtgever van Bibliotheek.nl.

Naast het digitale bibliotheeknetwerk richt het instituut zich onder meer op samenwerkingsverbanden met verwante sectoren, zoals scholen en archieven.

Het budget van Bibliotheek.nl dient nog bij onderstaand richtbedrag geteld te worden.

Richtbedrag: 3.269.000 euro

De Raad adviseert 26 procent te bezuinigen op de sector Bibliotheken en Letteren. Het budget voor de nieuwe infrastructuur bedraagt 15.899.000 euro. De nieuwe infrastructuur ziet er als volgt uit:

- een ondersteunende instelling, richtbedrag 1.950.000 euro;
- een bemiddelende instelling, richtbedrag 765.000 euro;
- een gespecialiseerd letterenfonds, richtbedrag 393.000 euro;
- een algemeen letterenfonds, richtbedrag 9.522.000 euro;
- een sectorinstituut bibliotheken, richtbedrag 3.269.000 euro.

E-cultuur

Algemeen

De huidige basisinfrastructuur ziet er als volgt uit:

- 1 sectorinstituut
- 7 ontwikkelinstellingen

Het e-cultuurbeleid vraagt in de komende jaren om heldere uitgangspunten omdat het een bloeiende industrie is, die op vele terreinen van het leven impact heeft.

Door samenvoeging van kennisinstellingen en een bezuiniging op ontwikkelinstellingen wordt een korting van 18 procent gerealiseerd op het budget van 5.000.000 euro. Het budget voor de nieuwe infrastructuur bedraagt 4.100.000 euro.

Nieuwe infrastructuur

Instellingen (3.300.000 euro te verdelen naar 6 kleine en 2 grote instellingen)
De kerntaak van rijks gesubsidieerde instellingen in de e-culturele sector is het onderzoek naar nieuwe methodes, technieken, concepten en presentatievormen, het zogenaamd vormonderzoek. Met dit vormonderzoek beïnvloedt de e-culturele sector andere sectoren met nieuwe gereedschappen voor traditionele makers, nieuwe genres, nieuwe distributievormen, en vooral ook nieuwe relaties met publiek en samenleving. Duurzame verankering van fundamentele veranderingen valt onder transformatieonderzoek. Deze twee soorten onderzoek ziet de Raad als netwerk taken van deze rijks gesubsidieerde instellingen. Binnen het context- en transformatieonderzoek ontstaat vernieuwing door nieuwe inzichten en technologie.

Vormonderzoek is experimenteel van karakter en onttrekt zich aan marktwerking. Daarnaast fungeert dit type onderzoek als onmisbare voedingsbodem voor context- en transformatieonderzoek voor de hele sector. Om deze redenen verdient vormonderzoek de focus van overheidsbeleid.

Kerntaken

De kerntaken van een e-culturele instelling zijn het zelf doen van onderzoek en het functioneren als een toegankelijke hotspot die vernieuwing en creativiteit faciliteert en kennis deelt. Daarbij richten de grotere instellingen zich ook op de netwerk taken, het context- en transformatie onderzoek.

Een dergelijke instelling heeft een heldere identiteit in termen van

- aard en inhoud van eigen artistiek onderzoek
- een afgebakende thematiek
- een lange termijn visie en -onderzoeksagenda
- samenwerking met nationaal en internationaal relevante partners
- zichtbare resultaten

Kennisinstituut (800.000 euro) – Fusie Virtueel Platform (VP) en Digitaal Erfgoed Nederland (DEN)

Binnen de huidige BIS functioneert het VP als sectorinstituut. Onderzoek wijst uit dat er behoefte is aan een instituut dat zich, in deze door kleinschaligheid gekenmerkte sector, nationaal en internationaal beweegt op terrein van afstemming en coördinatie (vraagbundeling, netwerkcentrum voor kennisdeling contacten en adviezen).

Binnen de huidige BIS richt DEN zich op de integrale toegang tot en het behoud en beheer van culturele informatie, digitale duurzaamheid en de kwaliteitszorg voor digitaal erfgoed. Zij biedt voor de erfgoedsector de toegang tot kennis van innovatie in het commerciële, wetenschappelijke en culturele domein.

VP en DEN zijn beide van belang voor het context- en transformatieonderzoek: voor het tot stand brengen van verbindingen binnen en tussen netwerken, kennisdisseminatie, vraagbundeling en internationale samenwerking. Daarom worden VP en DEN samengevoegd tot kennisinstituut voor het e-culturele domein in de breedste zin van het woord.

Het kennisinstituut ondersteunt de ontwikkeling van e-cultuur langs de assen aanbod, ontwikkeling en duurzaamheid voor de hele sector. Tot de taken van het instituut horen afstemming en coördinatie, maar ook (inter)nationale presentatie, educatie, informatie en reflectie, digitaal erfgoed, documentatie en de intelligente koppelingen tussen de e-cultuur en instellingen binnen en buiten de kunst en cultuur.

Voor intelligente koppelingen is het noodzakelijke dat het sectorinstituut geëquipeerd wordt om de relatie met de verschillende grote en kleinere partners in het veld te onderhouden, zowel organisatorisch als beleidsmatig (bijvoorbeeld Koninklijke Bibliotheek en Nationaal Archief).

Onderdeel van de taak van het kennisinstituut moet ook zijn:

- Kennisontwikkeling en borging.
- Actief stimuleren van transformatieonderzoek, met name in de erfgoedsector, naar duurzame verankering van e-cultuur.
- Slaan van een brug tussen instellingen werkzaam in het e-cultureel domein en de wetenschap
- Proactief projecten opzetten waarin vormonderzoek van de rijks gesubsidieerde instellingen wordt doorontwikkeld in context en transformatieonderzoek.
- Kennisdisseminatie, zowel naar peers in eigen en andere sectoren als naar het grote publiek.
- Kwantitatief en kwalitatief onderzoek naar omvang en toegevoegde waarde sector
- Samenwerking met het Nederlands Instituut voor Mediakunst (NIMk) voor wat betreft documentatie en archivering van nieuwe media.

Onderzocht moet worden of bij de fusie van het VP en DEN het NIMk en het Prem-sela Instituut betrokken kunnen worden.

Toegang tot middelen

In de sectoranalyse is beschreven dat alle programma's ingericht voor de bevordering van e-culturele ontwikkelingen inmiddels zijn beëindigd. Nog bestaande regelingen voor gaming zijn alleen gerelateerd aan de mediasector. Er is echter niet een specifiek op e-cultuur gericht fonds, waardoor de sector moeizaam toegang heeft tot financiering en bij aanvragen niet op de sectoreigen kenmerken beoordeeld wordt. E-cultuur beweegt zich op alle disciplines. Het is belangrijk dat in de bestaande fondsen geoormerkt budget komt voor e-cultuur. Dat vraagt specifieke beoordelingscriteria om een bestaande discipline te positioneren. Dat geldt bijvoorbeeld voor de fondsen op het gebied van film, media, dans, bkvb, architectuur en podiumkunsten.

In de bedrijvenbrief van EL&I is de creatieve sector als een van de topsectoren opgenomen. De groeikernen voor e-cultuur vallen samen met de door EL&I gesignaleerde groeigebieden: Eindhoven, Wageningen, Groot-Amsterdam (Amsterdam en omstreken), Zuidvleugel (Rotterdam, Den Haag en omstreken), Utrecht, Twente (Enschede en omstreken) en Groningen. Samenwerking met EL&I ligt daarom voor de hand. Het in de bedrijvenbrief voorgestelde Innovatiefonds zou ook voor de e-culturele sector toegankelijk moeten zijn.

Film

Algemeen

De huidige Basisinfrastructuur ziet er als volgt uit:

- vier internationale festivals (Cinekid Nederland, Holland Animation Film Festival, International Documentary Film Festival Amsterdam en International Film Festival Rotterdam);
- twee postacademische instellingen (Binger Filmlab en Nederlands instituut voor animatiefilm);
- een ontwikkelinstelling (Nederlands Film Festival);
- een fonds (Nederlands Filmfonds);
- een sectorinstituut (Eye, begin 2010 ontstaan uit fusie).

De voorgenomen bezuiniging op dit budget leidt tot nieuwe afwegingen binnen de filmsector. De postacademische instellingen zouden naar de mening van de Raad voortaan in beginsel bij bestaande (hbo-)structuren aansluiting moeten vinden en/of binnen de markt moeten opereren. Voor deze overgang naar onderwijs of markt moeten deze instellingen wel de tijd krijgen. Een overgangstermijn van twee tot vier jaar met een geleidelijke afbouw van het budget acht de Raad noodzakelijk. Hij adviseert daarom de bezuiniging te faseren.

Aansluitend bij het uitgangspunt ‘publiek’ van de staatssecretaris adviseert de Raad filminstellingen gericht op publiek/participatie relatief minder zwaar te belasten met de bezuinigingen dan aanbodgerichte instellingen – te weten het productiebudget bij het Filmfonds.

De bezuiniging zal echter wel alle filminstellingen raken; een uitzondering daarop is de animatiesector (productie en vertoning). De Raad is van mening dat deze sector in verhouding zo weinig subsidie krijgt en van zo’n belang is dat een verdere korting onwenselijk is.

Een deel van de bezuiniging kunnen filmfestivals en sectorinstituut vinden in betere samenwerking, onder andere op het gebied van educatie.

Nieuwe infrastructuur

De Raad stelt voor in de nieuwe infrastructuur twee internationale filmfestivals op te nemen. De uitgangspunten van de staatssecretaris zijn op deze festivals van toepassing: ondernemerschap, publiek, participatie en educatie en aanbod van (inter)nationale betekenis. Wat het laatste uitgangspunt betreft stelt de Raad voor dat voor deze positie het festival per se van internationale betekenis moet zijn. De Raad adviseert dat de uitgangspunten verder moeten worden uitgewerkt en doet daar een voorstel voor. De filmfestivals die het hoogst scoren op onderstaande criteria komen in aanmerking voor rijkssubsidie:

- internationaal aanbod én internationaal onderscheidende statuut: zichtbaarheid van het festival buiten Nederland, samenwerking met buitenlandse partners, een niet-Nederlands breed aanbod en publiek, plus de aanwezigheid van een coproductiemarkt;
- innovatie op eigen terrein;
- diversiteit in aanbod;
- verdieping van het aanbod met bijvoorbeeld een website, publicaties, debatten, lezingen.

Richtbedrag: 1.632.000 euro

Het sectorinstituut is verantwoordelijk voor het behoud en beheer van het Nederlandse filmerfgoed in alle filmgenres (speelfilm, documentaire en animatie). Deze instelling presenteert, doet de promotie van de Nederlandse film in het buitenland en coördineert op landelijk niveau educatie, reflectie en onderzoek. Deze instelling kent geen taak op het gebied van filmdistributie en wordt daarop specifiek gekort. De Raad is van mening dat een grotere bezuiniging op dit sectorinstituut ongewenst is gezien de geplande verhuizing en daarmee gepaard gaande stijging van exploitatiekosten.

Richtbedrag: 6.521.000 euro

Het Filmfonds is met name verantwoordelijk voor de productie van animatie, documentaire en speelfilm. De Raad adviseert dat het fonds verschillende instrumenten moeten inzetten als het gaat om productie; naast subsidie zal het meer moeten gaan werken met investerings-/garantieregelingen. Ook zal het fonds de recoupmentpositie moeten verbeteren.

Het fonds voert nu een regeling uit op het gebied van distributie en festivals. Het budget voor dit laatste onderdeel zal worden opgehoogd met budget dat nu nog landelijk voor festivals wordt ingezet. Het verdient aanbeveling de festivalregeling meer jaarlijks te maken. Prioriteit moet worden gelegd bij animatie, kinder- en Nederlandse film.

De Raad stelt voor aansluitend op dit advies met een apart advies over filmdistributie te komen. Daarin worden met name de regelingen voor filmdistributie tegen het licht gehouden.

Bezuinigen op het Filmfonds is naar de mening van de Raad overigens alleen mogelijk als tegelijkertijd een tax incentive wordt ingevoerd.⁵ De productiesector moet een zeker soortelijk gewicht hebben, willen er überhaupt films gemaakt kunnen worden. Ook de artistieke film is afhankelijk van de commerciële film: beide maken gebruik van dezelfde infrastructuur. Zodra een tax incentive van kracht is, kan de huidige suppletieregeling voor de productie van meer commerciële films worden teruggebracht met ongeveer 7 miljoen euro. De andere productieregelingen moeten echter in stand gehouden worden op het oude niveau. Dit betreft onder andere animatie, documentaire en experimentele films.

Richtbedrag: 26.866.000 euro

Na aftrek van de reeds opgelegde vijf procent bezuinigingen gaat er 46.550.000 euro om. Daar blijft na een bezuiniging van 25 procent 35.019.000 euro van over.

De nieuwe infrastructuur ziet er als volgt uit:

- twee internationale festivals, **richtbedrag 1.632.000 euro**;
- een fonds, **26.866.000 richtbedrag euro**;
- een sectorinstituut, **richtbedrag 6.521.000 euro**.

Intercultureel en internationaal⁶

Algemeen

De huidige basisinfrastructuur ziet er als volgt uit:

- Intercultureel: drie ontwikkelinstellingen (Atana, Eutopia, Imagine IC)
- Internationaal: een ondersteunende instelling (Sica)
- Het huidige budget bedraagt na de generieke korting 1.282.000 euro.

Intercultureel

Marktgericht werken

Instellingen moeten worden aangemoedigd in te spelen op demografische en culturele ontwikkelingen. Alleen met voldoende kennis van de markt kan men tegemoet komen aan de vraag van een nieuw publiek en zo het publieksbereik te vergroten. Dat betekent een focus op mengculturen in steeds wisselende samenstellingen, zoals ze zich voordoen in onze voortdurend veranderende samenleving. Met marktgericht werken wordt in dit verband bedoeld dat instellingen goed kijken naar de omgeving waarin ze functioneren en aan de hand hiervan hun maatschappelijke functie bepalen. Het gaat niet alleen om demografie, maar ook om innovatie; het inspelen op veranderingen. Hoe verandert het publiek, welke ontwikkelingen spelen er? Vaak wordt publieksbereik vooral kwantitatief bekeken. De Raad pleit vanuit het oogpunt van diversiteit voor een kwalitatieve benadering. Er zal een beoordelingsmodel moeten komen waarin wordt meegewogen welke publieksgroepen een instelling bereikt. Instellingen die publiek bereiken dat doorgaans weinig van het gesubsidieerde cultuuraanbod gebruik maakt (waaronder jongeren en cultureel divers publiek) moeten worden gestimuleerd. Binnen zo'n model kan ook de maatschappelijke impact van de instelling meegenomen worden; naast fysieke bezoekers en makers hebben instellingen een platform in de (digitale) media, doen ze mee in het publieke debat en spelen ze een rol in hun lokale omgeving.

---

⁵ Zie tekst sectoranalyse.

⁶ Voor de subsidieregeling beveelt de Raad aan de budgetten voor internationaal en intercultureel te scheiden.

Expertisebevordering in samenwerking met het bedrijfsleven

Culturele diversiteit is in de gesubsidieerde kunst en cultuursector nog niet het vanzelfsprekende aspect dat het in het bedrijfsleven inmiddels is geworden. Dat is immers geneigd om zich omwille van de eigen overlevingskansen te richten op een veranderende markt. Een positie die ook de cultuursector moet zoeken.

Internationaal

Internationaal Cultuurbeleid

De Raad heeft in 2010 het advies Culturele vertegenwoordiging in het buitenland uitgebracht. De staatssecretaris vraagt dit advies te bezien in het licht van de bezuinigingen. De belangrijkste aanbeveling was en is een strakkere regie van OCW op het internationaal cultuurbeleid, waarin de taken van alle spelers duidelijk zijn gedefinieerd. Om middelen in handen te krijgen die het mogelijk maken de regie op het ICB daadwerkelijk te voeren, beveelt de Raad de beschikking van OCW over een deel van de HGIS gelden aan. Het maken van duidelijke afspraken met de fondsen en de sectorinstituten zal alleen tot de door de staatssecretaris gewenste stroomlijning leiden wanneer afgesproken verplichtingen worden geëvalueerd. Vervolgens wijst de Raad op de kostenbesparing die zal worden gerealiseerd wanneer de SICA wordt aangewezzen als overkoepelende en coördinerende instelling bij (statelijke) manifestaties. Het is aan te bevelen de samenwerking tussen de departementen OCW, BZ en ELenI voort te zetten nu de meerwaarde hiervan ten opzichte van een versnipperd opereren duidelijk is gebleken.

De kostenbesparing die de in het advies voorgestelde evenwichtige en doeltreffende culturele vertegenwoordiging van ons land met zich meebrengt door flexibilisering van de posten, wordt hier buiten beschouwing gelaten.

Europa

Nu minder geld beschikbaar is zullen instellingen zich wellicht (meer) richten tot de Europese fondsen. Het verdient aanbeveling het ContactPunt in versterkte vorm te handhaven. Een effectieve lobby in Brussel kan goede diensten bewijzen. Onderzocht moet worden hoe deze kan worden gevoerd. Kennis van de diplomatie en van het culturele veld zijn daarbij onontbeerlijk.

Nieuwe infrastructuur

Het budget voor de nieuwe infrastructuur bedraagt 1.094.000 euro, een vermindering van 15 procent.

Ondersteuning en coördinatie

- Ondersteuning bij aanvragen Europese subsidies
- Onderhouden contacten in Brussel
- Coördinatie internationale manifestaties

Nieuw richtbedrag 611.000 euro

Ontwikkeling ten behoeve van publiek en programmering

- Ontwikkelen van innovatieve projecten die gericht zijn op jong en 'pluricultureel' publiek.

Nieuw richtbedrag 263.000 euro

Expertisebevordering in samenwerking met het bedrijfsleven

- Expertise van bedrijven op het gebied van diversiteit overdragen op culturele instellingen.

Nieuw richtbedrag 220.000 euro

Bovensectoraal

Algemeen

De huidige basisinfrastructuur ziet er als volgt uit:

- 1 ondersteunende instelling (Boekmanstichting)
- 1 ontwikkelinstelling (De Balie)

Het huidige budget voor documentatie, kennis en debat bedraagt na de generieke korting 1.180.000 euro.

De Raad pleit voor handhaving van een landelijk onderzoeks en documentatiecentrum dat zich niet alleen richt op afname en consumptie van cultuur, maar ook op beleids- en bestuursprocessen die daarmee gepaard gaan en het debat daarover. Hij onderschrijft daarmee het belang van het conserveren en actualiseren van een nationale kenniscollectie op het gebied van kunst en cultuur, het bijdragen aan kennisoverdracht en het voeren van het debat als ook het functioneren als informatiemakelaar. Participatie in internationale samenwerkingsverbanden, samenwerking met universiteiten en technologische vernieuwing zijn daarbij onontbeerlijk. De Raad acht deze functie onmisbaar in de boven sectorale ondersteuning van het culturele veld alsmede ten behoeve van het beleid en de beleidsontwikkeling.

De Raad wil met deze voorziening een nauwe relatie aangaan. Gelet op effectiviteit en efficiency van het hem ondersteunende secretariaat stelt hij voor dat er een onderzoek wordt gestart naar een samenwerking met de Boekmanstichting.

Nieuwe infrastructuur

De bezuinigingen bedragen 24 procent op het geheel. Het budget voor de nieuwe infrastructuur bedraagt 900.000 euro voor genoemde functies.

Musea

Algemeen

In de adviesvraag van de staatssecretaris van OCW worden de musea niet uitgesloten van de bezuinigingen. De Raad volgt de adviesvraag.⁷ De Raad is van mening dat besparing mogelijk is door efficiëntere samenwerking onder andere door front-office en back-office integratie.

De Raad stelt een korting op de sector musea voor van 26% in het jaar 2015, met ingang van het jaar 2013 stelt de Raad een korting voor van 15%. De wijze waarop de volledige bezuiniging wordt ingevuld is afhankelijk van de resultaten van nader onderzoek naar een bestelwijziging en de rijkscollecties en de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid daarvoor.

Het rijksmuseum landschap kent 29 instellingen en een documentatie-instelling. In dit homogene landschap wordt het onderscheid bepaald door het verzamelgebied van de diverse instellingen. In relatie tot andere sectoren zijn zij eindpunt (verzamelingen) en begin van (kennisdistributie) de culturele keten.

Bestelwijziging musea

Voor de sector musea stelt de Raad een bestelwijziging voor waardoor meer samenhang ontstaat, tussen de verschillende bestuurslagen en tussen middelgrote en kleine musea. Ter voorbereiding hiervan wil de Raad een nader onderzoek naar, en een advies uitbrengen over, de bestelwijziging, waarbij ook aandacht besteed wordt aan de rijkscollecties en de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid daarvoor en hoe een betere bedrijfsvering en efficiency kan worden bereikt door samenwerking tussen

⁷ Huur is uitgezonderd van de bezuinigingen, bij sluiting van een instelling blijven de kosten voor gebouw en beheer collectie

de VRM musea en vervolgen in het totale museale bestel.⁸ Met dit onderzoek wordt ingezet op een actieve beweging naar meer samenwerking, naar nieuwe rollen en het vergroten van de actieradius (inkomstenverwerving, ontwikkeling mecenaat, publiek-private samenwerkingsmodellen en netwerken). De focus op regionale spreiding wordt ingevuld aan de hand van het begrip moedermuseum. Het zelfverdienend vermogen van de sector dient volgens de Raad verder te worden ontwikkeld. De Raad stelt voor dat het onderzoek december 2011 gereed is. Daarbij is het van belang dat het Rijk de erfgoedbalans en het waardestellend kader op korte termijn voltooit.

De Raad doet het voorstel dat de minst door bezuiniging getroffen musea een grote verantwoordelijkheid hebben voor de minder sterke musea (het delen van kennis, vaardigheden en netwerken). De instellingen dienen zich te richten op duurzame samenwerkingsvormen.

De Raad geeft de volgende overwegingen mee (bedrijfsmatig, inhoudelijk en/of regionale spreiding):

- Uitgangspunt voor de visie op samenwerking en netwerken is de gedachte van het moedermuseum.
- Inherent aan de gekozen oplossing is het beleggen van verantwoordelijkheid op decentraal bestuursniveau. Dit vraagt om meer coördinatie en het bestaan van een wettelijk kader waarbinnen de verschillende overheidslagen kunnen opereren.
- De Raad wijst een aantal wetenschappelijk kernfunctie-instellingen aan: Letterkundig Museum, Museum voor Volkenkunde, RMO, Rijksmuseum, Naturalis, het Catharijneconvent en de RKD. Het Rijksmuseum krijgt tot taak de materiële presentatie van geschiedenis.
- Bereik efficiency door backoffice integratie op stedelijk niveau tussen VRM-musea (Utrecht, Amsterdam, Den Haag).
- Daar waar de continuïteit kritisch is, kan een verbinding of fusie overwogen worden met een verwant museum of instellingen met verwante bedrijfsactiviteiten (Boerhaave en Naturalis, woonhuisfunctie Meermanno bij Mauritshuis en de collectie verbinden met de KB).
- Streef (op stedelijk niveau) bovendien naar integratie en geef invulling aan samenhang waar deze inhoudelijk mogelijk is (Mauritshuis/Gevangenpoort en Meermanno (breng collectie Meermanno onder bij KB) (Huis Doorn, paleis het Loo).
- Daar waar sprake is van een regionale functie dient een instelling door het aangaan van verbindingen het bewustzijn hiervan te tonen. (Rijksmuseum Twente, Kröller Muller). Benut daarbij de kans tot sterkere gezamenlijke inhoudelijke programmering en zoek voor continuïteit naar meer hechting binnen de eigen omgeving.
- Realiseer waar mogelijk programmatische samenwerking (eventueel uitlopend in bedrijfsmatige samenwerking). In ieder geval zodanig dat, daar waar sprake is van in stand houding vanuit regionaal perspectief, meerwaarde gegenereerd kan worden (samenwerking Rijksmuseum, Mauritshuis, Rijksmuseum Twenthe) (samenwerking Van Goghmuseum en Kröller Muller).
- Benut bestaande samenwerkingsverbanden en maak binnen deze verbanden heroverwegingen op gebied van behoud, beheer en presentatie/educatie (samenwerkende Volkenkundige musea, samenwerkende maritieme musea, samenwerking op gebied van religieuze cultuur, natuurhistorische musea). Denk daarbij ook aan de wetenschappelijke steunfunctie van musea (zie hieronder).
- Onderzoek integratie van de 'media musea'. (Letterkundig Museum presentatie functie onderbrengen bij Beeld en Geluid. Depot in stand houden in Den Haag bij KB).

Huisvestingsproblematiek

In het kader van het bevorderen van ondernemerschap zou in overweging genomen kunnen worden in overleg met de instellingen een verandering aan te brengen in de eigendomsrelatie met de Rijks Gebouwen Dienst (RGD). De beheerovereenkomsten met de RGD hebben een looptijd van vijftien jaar. Dat betekent dat de huurovereenkomsten in 2014 aflopen. De ruimte die daardoor ontstaat zou ingezet kunnen worden om inhoud te geven aan ondernemerschap. De huisvesting van musea maakt veelal onlosmakelijk deel uit van het primair proces. Een dergelijke benadering vereist gedegen onderzoek naar de wijze waarop het beheer van de gebouwen in termen van efficiency en effectiviteit vorm gegeven zou kunnen worden.

Nieuwe infrastructuur

De Raad stelt een korting op de sector musea voor van 26 procent. Met ingang van het jaar 2013 stelt de Raad een korting voor van 15 procent. De bezuiniging op lange termijn is afhankelijk van de resultaten van nader onderzoek naar een bestelwijziging en de rijkscollecties plus de verantwoordelijkheid van de rijksoverheid daarvoor. De bezuiniging dient nadrukkelijk in het licht gezien worden van de herinrichting van de sector op lange termijn.

In afwachting van de uitkomsten van het onderzoek wordt, om de door de Raad voorgestelde bezuiniging van 26 procent te realiseren, gekort op de volgende museale functies:

1. Wetenschappelijke functie – Op de investeringen in de wetenschappelijke functie wordt een bezuiniging van 3,8 miljoen euro gerealiseerd per 2016. De onderbouwing van deze korting wordt hieronder beschreven.

De Raad stelt voor een aantal wetenschappelijke kerninstellingen aan te wijzen:

Letterkundig Museum, Museum voor Volkenkunde, RMO, Rijksmuseum, Naturalis en het Catharijneconvent en het RKD. Ook wordt voorgesteld op dit budget bij het Rijksmuseum een bezuiniging van 1,3 miljoen te realiseren. Na deze bezuiniging resteert nog 1,3 miljoen waarvan 300.000 euro geormerkt wordt voor de materiele presentatie van geschiedenis. Op het budget van Naturalis wordt een bezuiniging van 600.000 euro gerealiseerd. De overige instellingen ontvangen geen subsidie meer voor het uitvoeren van de wetenschappelijke taak.

Nota bene: Voor de bezuiniging per 2013 geldt de hierboven specifiek voor het Rijksmuseum (behoudens de aangewezen 300.000 euro) en Naturalis voorgestelde korting niet.

2. Collectiefunctie – vier jaar onaangetast laten

De exploitatielasten voor de collectie (de kern van het museum) blijven onaangetast in afwachting van herziening van de wettelijke regeling. De Raad stelt voor de exploitatielasten voor vier jaar op dit niveau te handhaven en in 2018 opnieuw te bezien, als de collectie Nederland op orde is. De beheerovereenkomsten met betrekking tot de rijkscollectie lopen in 2023 af.

3. Presentatiefunctie

A. Vaste presentatie (specifieke budgetten in onderstaand overzicht voor 2013 en 2016)

De inzet op de vaste presentatie dient vanuit een visie op de lange termijn gerealiseerd te worden. Daar dient het mecenaat (waaronder ook vriendenkringen) een meer pregnante rol in te gaan spelen. Instellingen moeten wel geëquipeerd worden om een buffer op te bouwen (endowment fonds).

B. Tijdelijk presentatie (specifieke budgetten in onderstaand overzicht voor 2013 en 2016)

Met name voor de tijdelijke presentatiefunctie musea geldt dat de marktwerking wel moet blijken.

Nota bene: Uitkomst van de onderzoeken en het tot stand komen van nieuwe samenwerkingsvormen zullen aanleiding zijn voor het herzien van de wijze waarop invulling gegeven wordt aan de voorgestelde bezuinigingen.

Bezuiniging en fasering

De totale investering in musea (exploitatie minus huren) bedraagt 96.000.000 euro. Conform de voorgestelde werkwijze en in afwachting van de resultaten van het onderzoek stelt de Raad voor een korting van 26 procent per 2015 te realiseren en in 2013 te beginnen met een korting van 15 procent.

	Huidig Budget	Budget 2013 (15%)	Budget vanaf 2015 (26%)
Totaal	€ 96.032.000	€ 81.624.000	€ 71.019.000
Wetenschappelijke functie	€ 6.400.000	€ 4.394.000	€ 2.594.000
Collectiefunctie	€ 30.836.000	€ 30.836.000	€ 30.836.000
Vaste presentatiefunctie	€ 30.840.000	€ 22.640.000	€ 17.160.000
Tijdelijke presentatiefunctie	€ 9.808.000	€ 5.606.000	€ 2.281.000
Algemeen Beheer	€ 18.148.000	€ 18.148.000	€ 18.148.000

NB: De afgelopen jaren is steeds vanuit beleidsperspectief juist geïnvesteerd in de presentaties vanuit de redenatie dat een goede presentatie (waarbij voldaan wordt aan de eisen die deze tijd stelt aan de belevingswaarde van de presentatie) samenhangt met het trekken van meer publiek.

2013: dat betekent een korting op de Presentatiefunctie (vast + 8.202.000 Euro, tijdelijk + 4.202.000 Euro) en de Wetenschappelijke functie (2.000.000 Euro)

2016: dat betekent een korting op de Presentatiefunctie (vast + 13.679.000 Euro, tijdelijk + 7.650.000 Euro) en de Wetenschappelijke functie (3.800.000 Euro)

Erfgoed Nederland

Algemeen

Erfgoed Nederland is ontstaan uit een fusie van het Nationaal Contact Monumenten (NCM), de Stichting voor Nederlandse Archeologie (SNA), de erfgoedkoepel voor de Documentaire Informatievoorziening en het archiefwezen (DIVA) en Erfgoed Actueel.

Het sectorinstituut Erfgoed Nederland heeft een brede sector overstijgende taak voor het cultureel erfgoed toebedeeld gekregen. Het is echter een takenpakket dat op meerdere terreinen dubbelt met taken van andere (rijks)instellingen. Op internationaal gebied positioneert Erfgoed Nederland zich bijvoorbeeld meer en meer als expertisecentrum voor Europa. Daarmee overlapt in de ogen van de Raad Erfgoed Nederland met de Sica, dat immers al die taak heeft. Daarnaast begeeft de instelling zich op het terrein van de Rijksdienst Cultureel Erfgoed. Overigens heeft het erfgoedveld zich de afgelopen jaren ook sterk geëmancipeerd zoals bijvoorbeeld blijkt uit de oprichting van FIM en BRAIN, waardoor de meerwaarde van Erfgoed Nederland verder is afgenomen.

De Raad concludeert dat de taken van Erfgoed Nederland elders in voldoende mate zijn belegd. Een aantal taken vragen echter specifieke aandacht:

Erfgoededucatie.

Het werkveld archeologie en specifiek de organisatie van de Reuvensdagen.

Erfgoed Nederland ontvangt in de huidige basisinfrastructuur een budget van € 2.100.458 (-/- generieke korting 5 procent). Dit bedrag zal gefaseerd moeten worden afgebouwd naar nul euro.

Podiumkunsten

Voorstel voor nieuw stelsel podiumkunsten

Algemeen

De huidige basisinfrastructuur Podiumkunsten ziet er momenteel als volgt uit. Er zijn:

- 10 orkesten;
- 3 operagezelschappen (De Nederlandse Opera, Nationale Reisopera en Opera Zuid);
- 7 dansgezelschappen;
- 9 theatergezelschappen, waarvan één voor Friestalig theater;
- 13 jeugdpodiumkunstengezelschappen (negen jeugdtheatergezelschappen en vier jeugddansgezelschappen);
- 21 productiehuisen⁹;
- 4 postacademische instellingen (Nederlands Vocaal Laboratorium, Nederlandse StrijkKwartet Academie, Opera Studio Nederland, Henny Jurriëns Stichting);
- 6 festivals (Holland Festival, Holland Dance Festival, Music Meeting, Noorderslag, Organisatie Oude Muziek, Oerol);
- 1 fonds (Fonds Podiumkunsten);
- 3 sectorinstituten (Theater Instituut Nederland, Muziek Centrum Nederland, Nederlands Muziek Instituut).

Na aftrek van de reeds opgelegde vijf procent aan bezuinigingen gaat er ongeveer 225,7 miljoen euro in om. Hiervan wordt ongeveer 57,8 miljoen euro beschikbaar gesteld aan het Fonds Podiumkunsten (FPK). Dit fonds verstrekt onder andere subsidies van vier jaar en projectsubsidies aan instellingen en initiatieven in de podiumkunsten.

De voorgenomen bezuiniging op dit budget leidt tot nieuwe afwegingen binnen het podiumkunstenbestel, dat als voornaamste doel heeft zo veel mogelijk een kwalitatief hoogstaand aanbod in het theater, de dans, de muziek en het muziektheater in stand te houden en te ontwikkelen.

Er is een aantal landelijke podiumkunsteninstellingen die tot de internationale top behoren en die positie moeten kunnen blijven behouden. De Raad vindt het vervolgens van grote waarde dat de rol van de regionale podiumkunsteninstellingen in de kernpunten behouden blijft, en dat de kracht van de keten van talentontwikkeling, aanbod en afname die de verschillende instellingen in die steden vormen, optimaal benut wordt. In negen geografisch gespreide kernpunten in het land bevinden zich dergelijke knooppunten. In zulke kernpunten zijn grote podiumkunsteninstellingen, kwaliteitspodia, instellingen voor kunstvakonderwijs en andere instellingen op het gebied van talentontwikkeling gevestigd. Die instellingen zijn over het algemeen goed in het maatschappelijke en lokale culturele leven ingebed, en werken in een kernpunt met elkaar samen.

De Raad is van mening dat de sterke kanten in al die kernpunten het aangrijppingspunt moeten vormen voor de verandering van het podiumkunstenbestel. Het lokale culturele leven zou grote schade worden toegebracht als dergelijke instellingen, die vaak al decennia lang zo'n spilfunctie vervullen, verdwijnen. Deze instellingen zullen zichzelf echter grotendeels opnieuw moeten uitvinden, waarbij er ambitieuze doelstellingen op het gebied van ondernemerschap en publieksbereik worden nagestreefd. In de muziekdiscipline sluit een dergelijke cultuuromslag aan bij de vernieuwingsbeweging die de orkesten sinds het Raadsadvies *Innoveren, vitaliseren!* (2010) zijn gaan inzetten.

Ondanks de bezuinigingen moeten talentontwikkeling en R&D gewaarborgd blijven. De huidige structuur van productiehuisen biedt een groot aantal makers en musici

⁹ alsmede 1 productiehuis dat tot en met 2012 projectsubsidie van OCW ontvangt.

de gelegenheid om ervaring op te doen en een eigen signatuur te ontwikkelen. De ontwikkelplekken voor Theater en Dans kunnen nog beter in het podiumkunstenbestel worden geïntegreerd en het zullen er minder moeten zijn. Het FPK speelt eveneens een onmisbare rol op dit gebied, omdat het nieuwe makers, ensembles en gezelschappen voor korte of langere tijd ondersteunt, en de ontwikkeling van talent, metier en genres zich met name in dat deel van de sector afspeelt. De Raad is van mening dat dit van essentieel belang is voor een vitaal podiumkunstenbestel en een divers aanbod. Hij constateert echter dat met name in het theater en jeugdtheater op dit moment sprake is van een onevenredig groot aantal instellingen die voor vier jaar door het FPK ondersteund worden. Dit leidt tot een versnippering van de beschikbare middelen en heeft een overaanbod in het vlakke vloercircuit tot gevolg.

De Raad onderkent ook het grote belang van festivals in de podiumkunsten. Het zijn vaak gelegenheden waar een relatief groot en vaak nieuw publiek kennismakt met nationaal en internationaal, grootschalig en kleinschalig aanbod.

De drie sectorinstituten voeren een groot aantal taken uit die de podiumkunstensector ondersteunen. Als gevolg van de bezuinigingen heeft de Raad scherp gekeken naar de vraag welke taken voorrang verdienen.

Nieuwe infrastructuur

Het nieuwe podiumkunstenbestel bevat een aantal landelijke (gespecialiseerde) instellingen van internationale statuus die een boegbeeld van de sector en het culturele leven vormen, en die een groot publiek trekken in binnen- en/of buitenland. Ze vormen vanwege hun kwaliteit, hun repertoire of hun functie (of een combinatie hiervan) een buitencategorie, die bestaat uit twee orkesten, één operagezelschap, één dansgezelschap, één podiumkunsten breed festival en twee orkesten gespecialiseerd in begeleiding van opera en dans en gelieerd aan het landelijke opera- en dansgezelschap.

Richtbedrag: 49.380.000 euro

De Raad pleit ervoor dat in de kernpunten de bestaande rijks gesubsidieerde theater-, dans- en muziekinstellingen worden omgevormd tot voorzieningen die een sleutelrol spelen in de theater-, dans- en muziekdiscipline van dat kernpunt. Zulke instellingen creëren aanbod voor de middenzaal en grote zaal en de grote concertzalen, gaan binnen het kernpunt een hechte relatie aan met het publiek en andere culturele en maatschappelijke instellingen, en zijn verantwoordelijk voor educatie en participatie, talentontwikkeling en R&D. De theatervoorzieningen en twee dansvoorzieningen verzorgen daarnaast ook aanbod voor de jeugd. De hoeveelheid voorzieningen per discipline is afhankelijk van de mate waarin de bestaande instellingen in de kernpunten geworteld zijn, binding hebben met lokaal publiek, in de eigen regio allianties aangaan en de potentie hebben om een samenhangend geheel te vormen met andere instellingen.

Ze vervullen daarnaast evenzeer een belangrijke landelijke functie. De voorzieningen garanderen dat het podiumkunstenaanbod in duurzame constellaties geografisch gespreid over het land is, en ook zijn zij – vooral in de theater- en dansdiscipline - de instellingen die door middel van tournees de landelijke diversiteit van het aanbod verzorgen. Specifieke instellingen hebben in meerdere of mindere mate ook een internationale werking. De voorzieningen hebben een open karakter en kiezen elk een artistiek profiel en een ondernemende organisatievorm die het beste aansluiten bij de ambities en de mogelijkheden in het kernpunt, en die de kerntaken het beste in samenhang vorm geven. De muziekvoorzieningen vinden hun uitgangspunt in de huidige orkesten.

Richtbedrag: 57.500.000 euro

In het bestel neemt het FPK een onmisbare plaats in. Dit fonds beschikt over een programma- en productiebudget om ontwikkelingen en diversiteit te stimuleren, de kwaliteit van genre specifiek aanbod te waarborgen en doelgericht ketens op elkaar te laten aansluiten. Middelen uit het FPK vormen belangrijke bouwstenen voor de

ontwikkeling in het landelijke bestel en staan in relatie tot de landelijke en regionale Basisinfrastructuur. Regionale spreiding is een belangrijk criterium, juist in kernpunten waar geen voorziening is gevestigd (zoals in de dansdiscipline op een aantal plekken plaatsen het geval is). Maatwerk in financiering biedt instellingen een werkbaar perspectief en stimuleert tegelijkertijd een ondernemende houding. De middelen garanderen de diversiteit, dynamiek en flexibiliteit in de kunstwereld en continuïteit voor specifiek genre gericht aanbod. Het FPK beschouwt de financiering van producties ook vanuit het perspectief van de afname.

Het Fonds Podiumkunsten verstrekt ook de subsidies voor vijf van de zes festivals in de podiumkunsten die nu rechtstreeks door het Rijk gesubsidieerd worden. Deze festivals kunnen dan zowel in hun diversiteit als in hun samenhang met het overige festivalaanbod beoordeeld worden. Vooral festivals waar jonge makers hun voorstellingen aan een groot publiek kunnen vertonen, verdienen het ondersteund te worden.

Richtbedrag: 54.070.000 euro

De sectorinstituten hebben specifieke ondersteunende besteltaken die niet door andere partijen in de podiumkunstensector (kunnen) worden uitgevoerd. Hun nieuwe taakopvatting, die als gevolg van de bezuinigingen wordt ingeperkt, moet in het verlengde liggen van de vernieuwingsbeweging die de podiumkunstensector de komende jaren in de ogen van de Raad moet maken (en die geformuleerd is in dit advies). De sectorinstituten zullen hun plannen hiervoor moeten afstemmen met brancheorganisaties, het FPK en andere organisaties die ondersteunende taken uitvoeren, en zich specifiek richten op die taken die niet door andere instanties gedaan (kunnen) worden. Er moet nader onderzocht worden in hoeverre de erfgoedtaak van het sectorinstituut voor theater en dans elders belegd kan worden, en in hoeverre dit een extra besparing oplevert. De Raad ondersteunt de plannen van de twee sectorinstituten muziek om te fuseren.

Richtbedrag: 6.050.000 euro

Per discipline is dit bestel als volgt uitgewerkt:

Theater

Acht kernpunten (de agglomeraties Amsterdam, Rotterdam, Den Haag, Utrecht, Arnhem/Nijmegen, Groningen, Maastricht en Brabantstad) beschikken over een theatervoorziening die op integrale wijze verantwoordelijkheid neemt voor de productie en distributie van theater.

Deze voorzieningen kiezen elk voor een samenwerkingsverband tussen instellingen binnen een kernpunt. Bestaande merknamen en/of organisaties kunnen hierbinnen blijven bestaan. Nadrukkelijk neemt het centrale podium (of podia) een belangrijke positie in binnen het samenwerkingsverband om aanbod en afname in evenwicht te krijgen. De Raad gaat er van uit dat dit podium een sleutelrol speelt bij de ontwikkeling van een visie op de theatervoorziening in het kernpunt en bij het bepalen welke instellingen of initiatieven deel uit maken van die voorzieningen. De gezamenlijke instellingen in het kernpunt (inclusief het podium) kunnen ook deze rol ook beleggen bij een door hen te benoemen intendant.

Een theatervoorziening is een samenwerkingsverband van instellingen die de volgende taken uitvoeren: 1. het produceren van aanbod voor de midden- en grote zaal, waarbij artistieke kwaliteit gelijk op gaat met ambitieuze publieksdoelstellingen; 2. het produceren van jeugdtheater, waarbij ook het onderwijs een belangrijke opdrachtgever en afnemer is; en 3. het begeleiden en faciliteren van makers en uitvoerenden ten behoeve van talentontwikkeling en R&D (ontwikkeling van de discipline), bijvoorbeeld in samenwerking met het kunstvakonderwijs in de vorm van duale masters.

Elke theatervoorziening levert een breed palet aan producten ('outcome') die zich zowel live als op virtuele podia kunnen afspelen. De theatervoorzieningen worden afgerekend op concrete resultaten op het gebied van maatschappelijke inbedding, allianties (met o.a. podia), publieksdoelstelling, eigen inkomsten en artistieke im-

portantie. De reisverplichting wordt omgezet in een reiskans, die aangegrepen wordt om voldoende publiek voor de productie te genereren. Iedere theatervoorziening beschrijft hoe de spreiding van voorstellingen die een grote kring van podia bedienen, georganiseerd en gefinancierd wordt. De theatervoorzieningen stemmen dit landelijk met elkaar af.

Naast de acht theatervoorzieningen is er één Productiehuis Theater, dat bij voorkeur gevestigd is in een kernpunt waar kunstvakonderwijs wordt gegeven. De Raad pleit ervoor dat dit productiehuis ook in samenwerking hiermee duale masters ontwikkelt. Het productiehuis heeft geen artistiek profiel maar ondersteunt makers uit verschillende sub-disciplines inhoudelijk en facilitair. Het ontwerpt een traject per maker en sluit daarin bij voorkeur allianties met theatervoorzieningen en/of fondsgesubsidieerde gezelschappen. De instelling wordt beoordeeld op basis van concrete resultaten op het gebied van de allianties, de publieksdoelstelling en de eigen inkomsten en de artistieke importantie van de makers.

Het FPK verstrekt meerjarige en projectsubsidies aan theaterinstellingen en -initiatieven (waarvan maximaal twee jeugdtheaterinstellingen), om instellingen die bijdragen aan de diversiteit van het aanbod, in continuïteit te kunnen ondersteunen. Het FPK neemt ook de verantwoordelijkheid voor de financiering van het Friestalige theateraanbod.

Financiering theater

De rijksbijdrage van iedere theatervoorziening is gebaseerd op een normbedrag van in totaal 3 miljoen euro voor de kerntaken productie theater (richtbedrag € 2 miljoen euro), productie jeugdtheater (minimaal 0,5 miljoen euro) en talentontwikkeling/R&D (minimaal 0,5 miljoen euro), inclusief de overhead voor de voorziening. Er is één suppletie-bedrag (1 miljoen euro) beschikbaar voor internationale excellentie.

De rijksbijdrage voor het Productiehuis Theater bedraagt 1 miljoen euro.

Per jaar zijn er bij het FPK drie suppletie budgetten (van elk 0,5 miljoen euro) beschikbaar om een grote zaalvoorstelling voor het jeugdtheater te realiseren. Theatervoorzieningen kunnen hiervoor jaarlijks een aanvraag indienen; aan de drie beste plannen wordt budget toegekend.

De Raad is van mening dat deze voorzieningen niet alleen rijkssubsidie moeten ontvangen, maar dat de andere overheden ook een substantiële financiële bijdrage moeten leveren. Bestaande bestuurlijke afspraken dienen hiertoe opnieuw onderzocht te worden.

Richtbedrag rijksgesubsidieerd theater (exclusief fondssubsidies): 26.000.000 euro

Dans

Eén kernpunt beschikt in de nieuwe infrastructuur over een dansgezelschap dat voorziet in een voor Nederland onderscheidend repertoire op het gebied van ballet. Het verzorgt het aanbod van (reis)producties voor middenzaal en grote zaal en heeft een internationale werking. Het heeft een naar internationale standaarden passende omvang van het dansers tableau en besteedt aandacht aan de ontwikkeling van dansers. Drie kernpunten (de agglomeraties Den Haag, Rotterdam en Arnhem) beschikken over dansvoorzieningen die elk op integrale wijze verantwoordelijkheid nemen voor de productie en distributie van dans.

Deze voorzieningen kiezen elk voor een samenwerkingsverband tussen instellingen binnen een kernpunt. Bestaande merknamen en/of organisaties kunnen hierbinnen blijven bestaan. Nadrukkelijk neemt het centrale podium (of podia) een belangrijke positie in binnen het samenwerkingsverband om aanbod en afname in evenwicht te krijgen. De Raad gaat er van uit dat dit podium een sleutelrol speelt bij de ontwikkeling van een visie op de dansvoorziening in het kernpunt en bij het bepalen welke instellingen of initiatieven deel uit maken van die voorzieningen. De gezamenlijke instellingen in het kernpunt (inclusief het podium) kunnen ook deze rol ook beleggen bij een door hen te benoemen intendant.

Elke voorziening heeft een specifiek profiel op grond van de traditie en de ontwikkeling van de danskunst in dat kernpunt, waarbij een grote landelijke diversiteit wordt nagestreefd. Het zijn samenwerkingsverbanden van instellingen die de volgende taken uitvoeren: 1. het verzorgen van dansaanbod voor de middenzaal en grote zaal, waarbij artistieke kwaliteit gelijk op gaat met publieksdoelstellingen; 2. (in twee dansvoorzieningen) het produceren van jeugddans, waarbij ook het onderwijs een belangrijke opdrachtgever en afnemer is; 3. het begeleiden en faciliteren van makers en uitvoerenden ten behoeve van talentontwikkeling/R&D (ontwikkeling van de discipline), bijvoorbeeld in samenwerking met het kunstvakonderwijs in de vorm van duale masters. Elke dansvoorziening levert een breed palet aan producten ('outcome') die zich zowel live als op virtuele podia kunnen afspelen. De dansvoorzieningen worden afgerekend op concrete resultaten op het gebied van maatschappelijke inbedding, allianties (met o.a. podia), publieksdoelstelling en eigen inkomsten, en artistieke importantie. De reisverplichting wordt omgezet in een reiskans, die wordt aangegrepen om voldoende publiek voor de productie te genereren. Iedere dansvoorziening beschrijft hoe de spreiding georganiseerd en gefinancierd is. De dansvoorzieningen stemmen dit landelijk met elkaar af.

Het FPK verstrekt meerjarige en projectsubsidies voor dansinstellingen en -initiatieven om instellingen die bijdragen aan de diversiteit van het aanbod, in continuïteit te kunnen ondersteunen. Bij het FPK is een geoormerkt bedrag gereserveerd voor jeugddans.

Regionale spreiding is specifiek van belang om die plekken te faciliteren waar geen jeugddans in de dansvoorziening is opgenomen. Budget voor jeugddans kan daarnaast ook (eigenstandig zelfstandig en/of gezamenlijk) door het Fonds Cultuurparticipatie worden gefinancierd.

In plaats van een aparte postacademische instelling voor danstraining (in de huidige Basisinfrastructuur) is er bij het FPK een budget belegd waar vijf (landelijk gespreide) instellingen een suppletiebedrag voor danstraining kunnen aanvragen.

Financiering dans

De rijksbijdrage van het balletgezelschap en de drie dansvoorzieningen is gebaseerd op normbedragen. Het balletgezelschap kan een subsidieaanvraag doen voor een bedrag van 5 miljoen euro. Voor de dansvoorzieningen in Rotterdam en Arnhem is een normbedrag beschikbaar van in totaal 2,5 miljoen euro voor het verzorgen van dansaanbod (richtbedrag 1,5 miljoen euro) (inclusief de overhead voor de voorziening), een normbedrag voor productie jeugddans (richtbedrag 0,5 miljoen euro) en voor talentontwikkeling / R&D (richtbedrag 0,5 miljoen euro).

Voor de dansvoorziening in Den Haag is een normbedrag beschikbaar van in totaal 4,5 miljoen euro voor het verzorgen van onderscheidend modern dansaanbod (richtbedrag 3 miljoen euro) (inclusief de overhead voor de voorziening), talentontwikkeling van dansers (richtbedrag 0,5 miljoen euro) en een extra zware taak op het gebied van talentontwikkeling / R&D voor choreografen (richtbedrag 1 miljoen euro).

Er is één suppletie-bedrag (1 miljoen euro) beschikbaar voor internationale excellentie.

Richtbedrag rijksgesubsidieerde dans (exclusief fondssubsidies): 15.500.000 euro

Overgangssituatie theater- en dansvoorzieningen 2013-2016

De theater- en dansvoorzieningen zullen in een groeimodel hun definitieve gestalte krijgen. Er kan worden gestreefd naar een entiteit met één ondernemingsplan per kernpunt voor theater (in totaal acht) en een entiteit met één ondernemingsplan per kernpunt (in totaal drie) voor dans. Volgens een groeimodel zal voor de komende aanvraagperiode een tussenstap worden gemaakt. Voor de periode 2013- 2016 doen de instellingen in een kernpunt nog afzonderlijk een aanvraag bij het ministerie van OCW, die vervolgens ter beoordeling aan de Raad voor Cultuur wordt voorgelegd. De Raad zal de subsidieaanvragen beoordelen aan de hand van de subsidieregeling

en de visie op de voorzieningen zoals hij die heeft geformuleerd. Een noodzakelijk criterium hierbij zal zijn dat de instelling in de aanvraag kan aantonen dat deze past in de visie die het centrale podium of de benoemde intendant op de toekomstige voorziening(en) heeft geformuleerd. Aanvragen die niet aan deze voorwaarde voldoen, zullen ter beoordeling doorgestuurd worden naar het FPK.

Muziek en muziektheater

Het stramien van een bestel van orkesten met vaste aantallen symfonische producties wordt omgevormd tot een stelsel van muziekvoorzieningen. Er is onderscheid tussen de voorzieningen op het gebied van regionale verankering, (inter)nationale excellentie en begeleiding.

Zes kernpunten (de agglomeraties Maastricht, Eindhoven, Den Haag, Arnhem, Enschede en Groningen) beschikken over een regionale symfonische muziekvoorziening. Elke muziekvoorziening levert een breed palet aan producten waarin aandacht is voor het uitvoeren van symfonisch repertoire, begeleiding, bereik, participatie, educatie en talentontwikkeling. De huidige orkesten en hun grote publieke achterban in de kernpunten vormen de basis voor de muziekvoorzieningen, maar er zal – gezien de grote vermindering van de rijkssubsidie – een drastische verschuiving binnen dit palet moeten plaatsvinden door aanpassing van het repertoire, verdere profilering en afstemming op regionale behoeften en mogelijkheden. Voor groot symfonisch repertoire kan daarnaast samenwerking gezocht worden met andere muziekvoorzieningen. Samenwerking met zowel instellingen in het kernpunt als tussen regionale orkesten onderling is onderdeel van de beoordeling. Dit geldt in het bijzonder voor educatie, het bereik van de jeugd, en talentontwikkeling voor musici, dirigenten en componisten.

Er zijn twee symfonische muziekvoorzieningen (in Amsterdam en Rotterdam) die als orkest een nationale en internationale taak hebben, gericht op de excellente uitvoeringspraktijk van de symfonische traditie. Er zijn twee symfonische muziekvoorzieningen (standplaats Amsterdam en Haarlem) met een taak voor begeleiding van de landelijke opera- en dansgezelschappen. Ook voor deze vier orkesten is regionale verankering van belang.

De muziekvoorzieningen worden afgerekend op concrete resultaten op het gebied van maatschappelijke inbedding, allianties, publieksdoelstellingen en eigen inkomsten en artistieke importantie. De basis voor het samenstellen van een nieuwe mix van activiteiten is te vinden in de prestatie modellen zoals ontwikkeld door Berenschot.

Richtbedrag rijks gesubsidieerde muziek (exclusief fondssubsidies): 43.400.000 euro

Er is één landelijke voorziening voor opera (standplaats Amsterdam) die voorziet in repertoire op het gebied van opera met een sterke nationale en internationale werking. Deze voorziening heeft geen reisverplichting. De Raad pleit voor nader onderzoek naar en een nader advies over de regionale infrastructuur en het aanbod voor muziektheater, waarin de relatie tussen afname en aanbod, de breedte van de discipline, talentontwikkeling en ontwikkelingen in de kernpunten worden meegenomen. Ook de rol van de twee overige opera-instellingen uit de huidige Basisinfrastructuur wordt in dit kader onderzocht. Het uitgangspunt hierbij is dat zij beide zullen gaan opereren als middelgrote productiekernen, mogelijk gefinancierd door het FPK. Dit nader onderzoek moet uitwijzen welke taken hierbij noodzakelijk en realistisch zijn in relatie tot de activiteiten van andere instellingen.

Richtbedrag rijks gesubsidieerd muziektheater (exclusief fondssubsidies): 19.200.000 euro + PM

Het Fonds Podiumkunsten verstrekt meerjarige en projectsubsidies voor muziek- en muziektheaterinstellingen en initiatieven om die instellingen die bijdragen aan de diversiteit van het aanbod, in continuïteit te kunnen ondersteunen. Het FPK heeft een geoormerkt bedrag beschikbaar voor ensembles, die als boegbeeld van de

ensemblecultuur een (inter)nationale vooraanstaande rol vervullen, en voor meerjarig te ondersteunen muziektheater initiatieven, de laatste onder voorbehoud van de uitkomst van nader onderzoek naar de regionale infrastructuur muziektheater. De bestaande regelingen voor postacademische instellingen en productiehuisen voor muziek en muziektheater in de Basisinfrastructuur wordt met behoud van budget omgevormd tot een nieuwe regeling voor ontwikkeling in muziek en muziektheater bij het FPK. Het FPK blijft, met behoud van budget, uitvoering geven aan de regeling voor componisten.

Overgangssituatie en fasering muziekvoorzieningen en opera

De Raad pleit ervoor dat de regionale orkesten zich transformeren tot muziekvoorzieningen in kernpunten. Dit impliceert dat deze orkesten een intensief veranderingstraject moeten inslaan, dat grote gevolgen heeft voor de organisatie, de arbeidsrechtelijke verhoudingen, de personele invulling en het repertoire, de programmering en de marketing. Om deze verandering verantwoord te kunnen ondergaan zal de bezuiniging gefaseerd ingevoerd moeten worden ingevoerd. In het genoemde onderzoek naar de infrastructuur en het aanbod van muziektheater wordt ook bekeken hoe en in welk tijdsbestek de toekomstige financiering haar beslag moet krijgen en de genoemde productiekernen gevormd kunnen worden. Vanwege de omvang van de bezuiniging pleit daarnaast voor een fasering van de korting voor de landelijke operavoorziening.

De Raad adviseert 26 procent te bezuinigen op de sector Podiumkunsten. Van het totale budget resteert 167 miljoen euro.

Landelijke instellingen (totaal richtbedrag 49.380.000 euro)

- Eén dansgezelschap voor ballet, richtbedrag 5 miljoen euro
- Twee landelijke symfonische muziekvoorzieningen, richtbedrag 9 miljoen euro
- Twee begeleidingsvoorzieningen, richtbedrag 13,5 miljoen euro
- Eén landelijke opera/voorziening voor opera en muziektheater, richtbedrag €19,2 miljoen euro
- Eén internationaal podiumkunstenbreed festival, richtbedrag 2,68 miljoen euro

Regionale instellingen (totaal richtbedrag 57.500.000 euro)

- Acht theateervoorzieningen, richtbedrag 24 miljoen euro
- Eén suppletie internationale excellentie theater, richtbedrag 1 miljoen euro
- Eén productiehuis voor theater, richtbedrag 1 miljoen euro
- Drie dansvoorzieningen, richtbedrag 9,5 miljoen euro
- Eén suppletie internationale excellentie dans, richtbedrag 1 miljoen euro
- Zes regionale muziekvoorzieningen, richtbedrag 21 miljoen euro

Fonds Podiumkunsten (totaal richtbedrag 54.070.000 euro)

Waarvan:

- Meerjarig theateraanbod, richtbedrag 8,7 miljoen euro
- Drie suppleties grote zaal-jeugdtheateraanbod, richtbedrag 1,5 miljoen euro
- Meerjarig dansaanbod, richtbedrag 7,55 miljoen euro
- Vijf suppleties danstraining, richtbedrag € 250.000 euro
- Meerjarige regeling muziekensembles, richtbedrag 8 miljoen euro
- Meerjarige regeling ontwikkeling muziek, richtbedrag 1,9 miljoen euro
- Regelingen compositie, richtbedrag 1,8 miljoen euro
- Beschikbaar budget meerjarig muziektheateraanbod 7,3 miljoen euro (tot nader advies)
- Meerjarige festivals, richtbedrag 3,87 miljoen euro

Sectorinstituten (totaal 6.050.000 euro)

- Sectorinstituut theater/dans, richtbedrag 2,6 miljoen euro
- Sectorinstituut muziek, richtbedrag 3,45 miljoen euro

8. Consequenties

De Raad geeft hieronder een korte schets van de consequenties van de bezuinigingen en de voorstellen. Hij vindt het van belang dat in het vervolg van de besluitvorming die consequenties nog verder worden verkend.

De nieuwe infrastructuur zal aanzienlijk kleiner worden. Wat dat concreet betekent voor het aanbod van de cultuur producerende instellingen, is mede afhankelijk van hoe de voorzieningen hun rol invullen. In zijn voorstellen heeft de Raad waarborgen opgenomen voor verscheidenheid, maar dit neemt niet weg dat er over de hele linie verschraling zal optreden.

Door een hogere prijs, een verminderde beschikbaarheid en een verslechterde bereikbaarheid vermindert voor alle bevolkingsgroepen de toegankelijkheid van cultuur en dat is een somber perspectief.

De gevolgen van een bezuiniging van 125 miljoen euro op de instellingen in de basisinfrastructuur en € 75 miljoen op een aantal beleidsregelingen, zoals de cultuurkaart, de innovatie- en matchingsregelingen zijn groot. In zijn brief van 7 december 2010 schetst de Raad de dreigende consequenties van een stapeling van maatregelen binnen en buiten de cultuurbegroting en van het hoge tempo waarin de bezuinigingen moeten worden doorgevoerd. Na een grondige verkenning van alle mogelijkheden en onmogelijkheden in de diverse sectoren komt de Raad tot de conclusie dat die waarschuwing geen overbodige was. Het culturele leven wordt schraler, de toegangsdrempel hoger, er ontstaat schade. Onmiskenbaar.

De Raad heeft uitvoerig gediscussieerd over de vraag of er een kaasschaaf moest worden toegepast dan wel met gerichte keuzes de bezuiniging te verdelen. Uiteindelijk is voor een mix gekozen. Na alle mogelijkheden zorgvuldig te hebben bestudeerd, heeft de Raad de aanslag van plusminus 26% over de sectoren verdeeld. Binnen deze sectorale verdeling is eveneens een mix van meer of minder bezuinigen gehanteerd en in enkele gevallen is besloten te adviseren een functie te beëindigen.

- **Het aanbod wordt minder toegankelijk:** Ook al wordt het Raadsadvies over de cultuurkaart opgevolgd, voor jongeren wordt de bereikbaarheid van culturele voorzieningen moeilijker, zowel de passieve beleving als de actieve participatie, ook omdat in vele gemeenten inmiddels wordt bezuinigd op o.a. de muziekscholen. Toegangsprijzen gaan fors omhoog – een stijging van 20% of meer zal geen uitzondering zijn. Verkooprijzen voor kunstwerken gaan omhoog en de afzetmogelijkheden daarmee omlaag. Er dreigt een negatieve spiraal van oplopende prijzen en achterblijvende vraag. De consequenties van deze economische wetmatigheid moge duidelijk zijn. Nu al blijken de verkopen van abonnementen voor de theaters met 10% achter te blijven t.o.v. de cijfers van vorig jaar. Nederland gaat zijn plaats in de top van Europa op het gebied van cultuurparticipatie verliezen.

- **Het aanbod zal in sterke mate verschralen:** 6 Orkesten zullen hun bezettingen drastisch moeten inkrimpen, meer dan 200 musici zullen naar verwachting hun baan verliezen, de bereikbaarheid van het klassieke, symfonische repertoire loopt aanzienlijk terug. Repertoiregezelschappen theater en dans zullen nog minder (kunnen) gaan reizen dan nu het geval is, er zullen regio's zijn waar niet tot nauwelijks grootschalige voorstellingen te zien zullen zijn. Dat geldt ook voor operavoorstellingen. De productie van Nederlandse films zal met 30% verminderen, kleine artistieke film zal nog minder productiemogelijkheden krijgen. De keuze om de leesbevordering niet (te) zwaar te treffen heeft geleid tot een mindere mogelijkheid van stipendia voor schrijvers. Een omgekeerde keuze had ook gekund, maar uiteindelijk achtte de Raad het belangrijker de aanwas van lezers te bevorderen en daarmee de markt hopelijk op peil te houden.

- **De kansen voor toptalent lopen sterk achteruit:** De aanwas van toptalent in de architectuur, beeldende kunst, vormgeving muziek van oudsher een belangrijke exportproducten van ons land, dreigt ernstig te stagneren. De grote crisis in de

bouwwereld bespoedigt die ontwikkeling en de bezuinigingen remmen haar niet af, integendeel. Talentontwikkeling in de beeldende kunst en vormgeving gaat ook in ambities terug. Of minder ook beter zal worden, moet in deze risicovolle operatie nog blijken. De dynamiek in en de positie van de Nederlandse kunst en ontwerp komen in gevaar.

- **Innovatie en experiment krijgen minder mogelijkheden:** Het toch al geringe budget voor e-Cultuur, het research and development laboratorium van de Nederlandse samenleving verschaalt nog verder. De Raad heeft besloten minder dan gemiddeld op de sector te bezuinigen en hoopt dat door fusies en nauwe samenwerking het effect van de korting enigszins wordt beperkt

- **De (inter)nationale economische positie van Nederland wordt aangetast:** Cultuur is voor Nederland een belangrijk import- en exportproduct. Bijvoorbeeld de musea zijn een belangrijke bezoekmarkt, ook voor toeristen. De publicatie “Meer dan waard” toont de waarde van de musea aan. De Top 55 van de grootste musea noteerden in 2010 maar liefst 12,5 miljoen bezoeken. Toch heeft de Raad gemeend de sector musea niet uit te zonderen van de zeer forse aanslag. Dat betekent een noodzakelijke herziening van het stelsel, en als consequentie van de bezuiniging 1 tot meerdaagse sluiting voor het publiek.. Export van succesvolle podiumkunsten is voorzienbaar moeilijker: orkesten en dansgezelschappen zullen hogere uitkoopsommen voor internationale tournees moeten rekenen en daarmee minder snel gevraagd worden. Het vestigingsklimaat voor de creatieve sector verslechtert aanmerkelijk.

- **De werkgelegenheid zal scherp dalen:** Gezien het grote aandeel arbeid in de exploitatie van kunstinstellingen moet uitgegaan worden van het verdwijnen van enkele duizenden arbeidsplaatsen. Daarnaast verliezen ook nog eens duizenden zelfstandigen eveneens hun kansen op een professioneel kunstenaars bestaan. Aanpalende sectoren als horeca, vervoer en toeleveranciers zullen qua werkgelegenheid ook de gevolgen van de bezuinigingen ondervinden.

De 1%-norm

De Raad – en niet hij alleen – heeft in het verleden meerdere keren gepleit voor een stijging van het nationale cultuurbudget tot 1% van de Rijksuitgaven en de argumenten daarvoor nog vorig jaar weer eens aangereikt aan de kabinetsinformatuur. Op dit moment bedraagt het cultuurbudget nauwelijks 0,5% , een korting van een kwart betekent een terugval naar 0,4%, internationaal gezien een schamel bedrag.

Bijlage

Positie Nederland in Europa wat betreft bezoek en deelname aan kunst en cultuur¹⁰

Bezoek aan kunsten

Bezoek aan Ballet, Dans en Opera	Nederland 26%	Europa 18%
Bezoek aan Theater	Nederland 58%	Europa 32%
Bezoek aan Concert	Nederland 56%	Europa 37%
Bezoek aan museum of galerie	Nederland 62%	Europa 41%

Bezoek aan kunsten in Europa in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête, Europese bevolking van 15 jaar en ouder, 2007

Bezoek aan cultureel erfgoed

Bezoek aan Museum en Galerie	Nederland 62%	Europa 41%
Bezoek aan Historisch monument	Nederland 71%	Europa 54%

Bezoek aan Cultureel erfgoed in de twaalf maanden voorafgaan aan de enquête, Europese bevolking van 15 jaar en ouder, 2007

Kunstbeoefening

Kunstbeoefening een kunstdiscipline	Nederland 78%	Europa 62%
Kunstbeoefening instrument bespelen	Nederland 19%	Europa 10%
Kunstbeoefening zingen	Nederland 21%	Europa 15%
Kunstbeoefening acteren	Nederland 7%	Europa 3%
Kunstbeoefening dansen	Nederland 22%	Europa 19%
Kunstbeoefening beeldende kunst	Nederland 31%	Europa 16%
Kunstbeoefening fotografie en film	Nederland 36%	Europa 27%
Kunstbeoefening schrijven	Nederland 25%	Europa 12%

Kunstbeoefening in Europa, in de twaalf maanden voorafgaand aan de enquête, bevolking van 15 jaar en ouder, 2007

Belang en betekenis van Cultuur

Belang en betekenis Cultuur	Nederland 78%	Europa 77%
Cultuur "te elitair en niets voor mij vinden"	Nederland 1%	Europa 3%

Belang en betekenis van cultuur in Europa, bevolking van 15 jaar en ouder, 2007

Overzicht gesprekspartners

Advies bezuiniging cultuur 2013-2016

De Raad heeft met onderstaande, externe deskundigen een aantal informele gesprekken gevoerd als onderdeel van een bredere raadpleging bij de totstandkoming van dit advies.

Alexander Rinnooy (voorzitter Sociaal-Economische Raad)
Eric Holterhues (hoofd Kunst en Cultuur Triodos Bank)
Jan Driessen (directeur Communicatie Aegon)

Ook met Elco Brinkman (voorzitter Bouwend Nederland) is een informeel gesprek gevoerd over de hoofdlijnen van het advies. Over het onderwerp educatie heeft de Raad overleg gevoerd met vertegenwoordigers van de Onderwijsraad.

Tijdens de voorbereiding van het Advies bezuiniging cultuur 2013-2016 heeft de Raad debatten georganiseerd over de thema's legitimering, financiering en bestuurlijke verhoudingen.

Legitimering

Hans Achterhuis - Emeritus hoogleraar filosofie van de universiteit Twente.
Wim Blockmans - Emeritus hoogleraar middeleeuwse geschiedenis, Leiden.
Rutger Claassen - Politiek filosoof aan het Instituut Politieke Wetenschappen van de Universiteit Leiden.
Bram Kempers - Hoogleraar sociologie aan de universiteit van Amsterdam.
Warna Oosterbaan Martinius - Emeritus bijzonder hoogleraar Journalistiek en samenleving in de Faculteit der Historische en Kunstwetenschappen.
Cas Smithuijsen - Directeur Boekman Stichting.

Financiering

Brigitte Bloksma: Programmadirecteur Marres, docent aan de Faculteit Kunst en Sociale Wetenschappen, Universiteit van Maastricht.
Eric Holterhues: Hoofd Kunst en Cultuur Triodos Investment Management BV
Dirk Noordman: Directeur Adviesbureau Cultuurtoerisme.
Ryclef Rienstra: Directeur van de VandenEnde Foundation.
Marjan Sax: Oprichter/directeur Mama Cash, oprichter/directeur Donor Company.
Theo Schuyt: Hoogleraar filantropische studies, Vrije Universiteit van Amsterdam.
Cas Smithuijsen: Directeur Boekman Stichting
Ron Soonieus: Ambassadeur cultuur INSEAD Non Executive Directors (INNED)
Kees Vuyk: Filosoof, universitair hoofddocent faculteit Geesteswetenschappen, Universiteit van Utrecht

Bestuurlijke verhoudingen

Mark van Twist: Hoogleraar Bestuurskunde en Publiek private Samenwerking,
Erasmus Universiteit Rotterdam

Hans van der Vlist: Secretaris Generaal ministerie van VROM

Freek van Duijn: voorzitter commissie Podiumkunsten

Leo zum vörde sive Vörding: hoofd kunst & cultuur gemeente Maastricht

Hans Esmeijer: gedeputeerde Gelderland .

Jan van der Putten: directeur Verkade Fabriek

Angelique Spaninks: directeur Stichting MU, Eindhoven

Cas Smithuijsen: directeur Boekmanstichting

Harm Mannak: orkest van het Oosten

Jan Jaap Knol: directeur fonds voor cultuurparticipatie

Jan van der Putten: directeur Verkadefabriek

Lydia Jongmans: VNG

Stef Oosterloo: hoofd kunst Rotterdam

Thijs Kuipers: commissie Bibliotheken: directeur/bestuurder van BiblioPlus ,voorzit-
ter van de Brabantse NetwerkBibliotheek

Ruud Visschedijk: voorzitter commissie Film, directeur fotomuseum

Eveline de Graaff: IPO

Joost Westerveld: Amsterdam Sinfonietta

Max van Engen: hoofd kunst, gemeente Amsterdam